

LA INTERVENCIÓ EDUCATIVA AMB JOVES ALS PLANS DE JOVENTUT DE LA XARXA JOVE VALENCIANA:

Anàlisi de la planificació de les polítiques de joventut participatives i educatives de la Xarxa Jove i propostes d'intervenció ajustades al context valencià

Autora: **Janis Piñana Fernández**

Tutor: **Jaume Trilla Bernet**

Data entrega: 30 de juny de 2022

LA INTERVENCIÓ EDUCATIVA AMB JOVES ALS PLANS DE JOVENTUT DE LA XARXA JOVE VALENCIANA

TREBALL FI DE MÀSTER

MÀSTER INTERUNIVERSITARI EN JOVENTUT I SOCIETAT (MIJS)

JANIS PIÑANA FERNÁNDEZ

Tutor: JAUME TRILLA BERNET

Data de lliurament: 30/06/2022

DESCRIPTORS

Polítiques de joventut, participació juvenil, empoderament, educació no formal, educació en valors, oci educatiu, competències educatives

RESUM

El present treball se centra en l'anàlisi crítica de la planificació de les polítiques públiques de Joventut en execució els últims anys a la Xarxa Jove valenciana. L'aposta de l'Institut Valencià de la Joventut per la municipalització de les polítiques de joventut ha permès el desplegament d'una xarxa de professionals de Joventut a les entitats públiques, amb l'objectiu de planificar les polítiques de joventut des dels nivells més pròxims a la joventut, que s'està traduint en l'elaboració d'una important xifra de Plans de Joventut municipals i supralocals. L'estudi realitzat se centra en l'anàlisi dels discursos dels Plans Joves respecte d'aquells àmbits d'intervenció de caire educatiu amb joves, específicament en les planificacions d'educació en participació, educació en valors i oci educatiu, a fi de detectar punts forts i aspectes de millora i realitzar propostes que potencien l'impacte educatiu de les intervencions d'educació no formal i d'educació en el lleure des dels serveis públics de joventut del País Valencià.

SUMARI

1. Introducció

2. Justificació i objectius

2.1. Contextualització i justificació

2.2. Objectius del TFM

3. Marc normatiu-teòric

3.1. Marc normatiu

3.1.1. Marc Europeu i estatal

3.1.2. Marc autonòmic

Llei valenciana de Polítiques Integrals de Joventut

3.2. Marc conceptual

Educació no formal

Educació en valors

Oci educatiu

Competències

Participació

Nivells de participació

Un model educatiu de participació projectiva: la Federació de Cases de Joventut

4. Anàlisi de les polítiques públiques d'intervenció educativa amb joves de la XJ

4.1. Metodologia i àmbit d'anàlisi

4.2. Anàlisi Plans Joves

4.2.1. Anàlisi general dels Plans

4.2.2. Anàlisi de les mesures de participació

4.2.3. Anàlisi de les mesures d'educació en valors

4.2.4. Anàlisi de les mesures d'oci educatiu

4.2.5. Altres àmbits destacables

4.3. Conclusions de l'anàlisi comparativa

5. Recomanacions i propostes metodològiques

5.1. Criteris i principis per a la intervenció significativa amb joves

5.4. Proposta d'intervenció

Competències: la proposta transversal

6. Reflexions finals

7. Bibliografia

ANNEXOS

Agraïments

1. Introducció

El present treball se centra en l'anàlisi crítica de la planificació de les polítiques públiques de Joventut en execució els últims anys a la Xarxa Jove valenciana. La Xarxa Jove, com a estructura que aglutina l'Institut Valencià de la Joventut (IVAJ) de la Generalitat Valenciana junt amb tots els ajuntaments i Mancomunitats del País Valencià, està experimentant, des de l'aprovació de la Llei valenciana de Polítiques Integrals de Joventut de 2017, una important transformació que requereix periòdicament certa avaluació i anàlisi crítica, a fi de resseguir el camí amb seguretat i consciència. És destacable pel que fa a aquest treball el procés actual d'elaboració i aprovació de Plans Joves a la Xarxa Jove. L'aposta de l'IVAJ per la municipalització de les polítiques de joventut ha permés el desplegament d'una xarxa de professionals de Joventut a les entitats públiques valencianes, amb l'objectiu de planificar les polítiques de joventut des dels nivells més pròxims a la joventut, i que s'està traduint en l'elaboració de més d'un centenar de Plans de Joventut municipals i supralocals.

A la transcendència d'esta 'nova' construcció de les polítiques juvenils valencianes, se suma la importància atorgada a la participació juvenil en l'elaboració, la implementació i l'avaluació de les polítiques, reconeguda formalment en la Llei 15/2017 i en la resta de fonamentació normativa de l'IVAJ. Per consegüent, l'objectiu de la participació juvenil travessa significativament la metodologia harmonitzada per a l'elaboració dels Plans Joves, facilitada per l'IVAJ amb els Recursos professionals per a l'elaboració dels Plans Joves. Junt amb la participació juvenil, hi ha diversos àmbits d'intervenció significatius a la Xarxa Jove que resulten d'interés per a l'anàlisi presentada en aquest treball –donat que són línies d'assessorament i formació assignades al Servei d'Assistència tècnica a la Xarxa Jove, coordinat per l'autora d'aquest document–, i que per tant també han sigut considerats en l'estudi desenvolupat. Ambdós àmbits estan estretament vinculats a l'educació no formal i en el lleure, i són concretament l'educació en valors i l'oci educatiu, entesos com a programes i intervencions d'educació no formal desenvolupats al temps lliure juvenil, espai on majorment s'intervé des dels serveis públics valencians.

Per tot això, aquest treball té l'objectiu de contribuir a millorar la qualitat i profunditat dels processos de foment de la participació juvenil i d'educació no formal a les polítiques locals del País Valencià, a partir de l'anàlisi de les intervencions dissenyades en aquests àmbits als Plans Joves recentment elaborats i aprovats a la Xarxa Jove, per tal de detectar aquells aspectes essencials, similituds, diferències, necessitats i qüestions millorables, i des d'aquesta perspectiva proposar criteris i recomanacions d'utilitat per impulsar els processos participatius i educatius amb joves en l'àmbit concret de les polítiques locals i garantir-ne l'eficàcia i impacte en la joventut valenciana.

Aquest estudi, les seues conclusions i principals pautes d'intervenció pretenen també servir de suport i orientació al Servei d'assistència tècnica, centrat en el suport tècnic a professionals de joventut de la Xarxa Jove, particularment quant al disseny, elaboració i avaluació de les polítiques de joventut i programes participatius i d'educació en valors; esperant que les conclusions resulten d'utilitat per a les recomanacions realitzades.

En conclusió, resulta un exercici essencial partir de l'anàlisi de la planificació de les polítiques actualment en procés al País Valencià, a fi de donar el suport necessari per a impulsar una implementació dels Plans Joves que desitgem que siga el més exitosa, realista i professional possible, contribuint a fer que les intervencions educatives amb joves planificades per Ajuntaments i Mancomunitats generen vertaderes millores en la vida de la població juvenil valenciana, eduquen des dels valors (personals, cívics, ètics) i òbriguen significativament les polítiques públiques a la participació juvenil.

La Xarxa Jove emprén el camí de posar en marxa allò que hem construït els darrers anys, i innegablement és un moment clau per reflexionar cap a on ens dirigeix el nostre Pla, com fer-lo realitat, i no perdre de vista que l'objectiu màxim, tant de la planificació, la implementació, com de les intervencions, la Xarxa Jove, l'IVAJ i de tot agent i tot allò que envolta les polítiques de joventut i l'àmbit de treball amb joves: facilitar l'adquisició de les habilitats, eines, valors i poder necessaris per a esdevenir individus i una ciutadania lliure, feliç, plena, crítica, empoderada, compromesa i 'socialment sana'.

2. Justificació i objectius

2.1. Contextualització i justificació

Com s'ha introduït, les polítiques de joventut autonòmiques i locals del País Valencià es troben en un moment dolç –fins i tot es podria dir que agredolç, en tant que hi ha un fort impuls i finançament, una xarxa ampliant-se estratosfèricament en el termini dels últims 4 anys, amb la incorporació d'una elevada xifra de professionals. Però, al mateix temps, hi ha molta incertesa pel futur i la continuïtat, i una manca de recursos que dificulta la feina dels i les professionals recentment incorporades, a molts nivells. No obstant això, són innegables els avanços aconseguits en el desenvolupament de les polítiques de joventut al País Valencià i, malgrat les dificultats, seguim col·laborant col·lectivament per construir-les sòlidament des de múltiples espais i figures.

La Xarxa Jove es compon, d'acord amb la [Llei 15/2017 de polítiques integrals de joventut](#), dels Ajuntaments i administracions del País Valencià que intervenen en joventut, i té l'objectiu de coordinar el treball de forma interterritorial i consolidar i cohesionar les polítiques locals de joventut. Sota els principis i objectius de la Llei de Joventut, l'IVAJ i la Generalitat Valenciana han dotat amb recursos econòmics les entitats supralocals i locals de la Xarxa Jove en el marc del [Pla de municipalització de les polítiques de Joventut](#) per a la contractació de personal. Aquesta subvenció encomana a les entitats públiques una sèrie d'accions i programes a desenvolupar, la més destacable de les quals és actualment l'elaboració dels Plans Joves territorials. La incorporació a la Xarxa Jove de més de 100 professionals de joventut –principalment personal tècnic, i de forma creixent, personal dinamitzador i psicòlogues– en el termini de tres anys és fins i tot *desbordant* i tot un repte quant a l'acompanyament, coordinació i formació necessàries. Així doncs, l'IVAJ creà diversos Serveis de suport per a contribuir a la coordinació, assessorament i formació en joventut d'aquest cos professional. Els principals Serveis són el d'atenció directa als territoris, amb personal coordinador que col·labora amb les i els professionals de joventut de la Xarxa Jove, i el [Servei d'assistència tècnica a municipis i Mancomunitats de la Xarxa Jove](#), que coordina l'autora d'aquest treball des de 2020. Aquest ofereix assessorament tècnic, recursos de suport i formació a professionals sobre cinc àmbits d'intervenció específics:

l'elaboració, seguiment i avaluació del Pla Jove; l'educació en la participació; la participació juvenil en el disseny, seguiment i avaluació de programes de joventut; l'educació en valors i el programa Corresponsals d'informació i participació. Fins ara, s'ha prioritzat l'assessorament i formació sobre el disseny de Plans Joves amb caràcter participatiu i en la participació juvenil en el disseny de les polítiques locals de joventut. Actualment, a juny de 2022, hi ha més de 40 Plans Joves territorials ja finalitzats, la majoria aprovats en el l'últim any; i n'hi ha aproximadament altres 100 en elaboració. Ens trobem, doncs, en el moment clau d'implementació d'aquests Plans Joves, procés immediatament posterior a l'aprovació. Aquesta fase és crucial per evitar que es queden al 'calaix', com una planificació simbòlica més i un tràmit burocràtic, i impulsar de forma efectiva i a la pràctica que, després de la feina feta, el finançament públic i les consultes a la joventut i processos participatius celebrats, els Plans Joves generen una transformació real de les polítiques locals de joventut, i per tant, de les oportunitats i recursos per a la joventut valenciana. Podríem dir que ara és el moment precís per dotar de contingut –i de realitat, en les seues múltiples accepcions– les nostres polítiques.

La planificació del PdM preveu la incorporació en 2023 d'una elevada xifra de personal dinamitzador de joventut, de perfil d'animació sociocultural, integració social i formacions vinculades, l'objectiu primordial del qual és la intervenció *socioeducativa* amb joves i la posada en marxa dels programes i accions definides als Plans Joves. Aquest fet suma arguments a la importància de dotar de contingut i metodologies eficients els programes dirigits a joves definits als Plans Joves valencians.

Hi ha, per altra banda, un cert 'abisme' generacional i una notable manca de relleu professional format. Un sector de personal 'històric' pròxim a la jubilació, procedent de les polítiques centrades en la informació juvenil i l'animació sociocultural, i d'altre de personal de nova incorporació, procedent d'estudis de l'àmbit educatiu i social, amb poca o nul·la experiència en joventut i polítiques, que requereix formació específica i metodologies d'intervenció en l'àmbit no formal. A més, es manifesta certa 'diferència d'opinions' respecte de què cal fer des de l'àmbit públic, posant de manifest que necessitem una reflexió conjunta, espais de debat i formació, per arribar a consensos i seguir consolidant i harmonitzant les polítiques de joventut presents i futures.

En aquesta línia, durant l'elaboració d'aquest TFM l'IVAJ ha iniciat l'organització d'un Congrés de Polítiques de Joventut previst per a novembre de 2022, i per al qual s'encomana al Servei d'Assistència l'anàlisi dels Plans Joves aprovats a la Xarxa Jove. Es preveuen activitats prèvies amb personal polític i tècnic, i amb joves, en què es tractaran les demandes juvenils recollides durant els diagnòstics de la realitat juvenil per a l'elaboració dels Plans Joves, i les intervencions previstes en aquests, organitzades entorn de tres eixos: emancipació i informació; apoderament i participació; i intervenció amb joves per a la integració social. Al Congrés es presentaran els resultats dels debats i anàlisi previs, d'altres ponències sobre els eixos temàtics, i en grups de treball específics de professionals de s'abordarà col·lectivament l'avanç i coordinació de les polítiques autonòmiques i locals, debatent i consensuant el contingut i línies d'acció comunes.

La tasca d'anàlisi dels Plans valencians, pren llavors molt de sentit, per múltiples raons:

- Vessant laboral:
 - Detectar àmbits de millora de les intervencions i necessitats formatives professionals, per contribuir al suport a la Xarxa Jove.
 - Donar suport tècnic per a la nova fase d'implementació generalitzada dels Plans Joves territorials, coneixent de primera mà allò que s'ha planificat.
 - Col·laborar en la dotació de contingut de les polítiques i intervencions definides als Plans Joves, i del pròxim Congrés de Polítiques de Joventut.

- Consciència professional (activista):
 - El propi bagatge i experiència professional, en el món de l'educació en el lleure i l'associacionisme, en què la intervenció amb joves i la metodologia és eminentment educadora, unit a l'interés i vocació cap a l'educació en valors.
 - La preocupació per la manca d'educació social i en valors constatada a l'àmbit educatiu formal, familiar, a la societat... junt amb els discursos individualitzants i consumistes dels mitjans de comunicació i el món digital.
 - La reivindicació del caràcter i potencialitat d'educació i transformació de l'àmbit de treball amb joves, i la pèrdua d'oportunitats de millora individual i social si no intervenim de forma educativa, i només 'omplim el temps' d'oci consumista.

- Preocupació personal i ciutadana:
 - Una gran por deguda a l'auge d'actituds, comportaments i manifestacions d'extrema dreta i discursos i delictes d'odi entre la gent jove¹ –cada volta més jove– que s'està detectant arreu d'Europa, i també al nostre territori.
 - L'augment vertiginós de la violència sexual i les violacions grupals² cap a dones joves, perpetrada en cada volta més casos també per menors³.
 - La polarització social en grups manifestament confrontats –feministes vs discurs *anti-feminazi*; “*progres*” vs “*retros*”; multiculturalitat vs nacionalisme radical, racista i xenòfob... amb un diàleg gens respectuós, ni productiu.
 - Les eleccions a la vista que semblen vaticinar un augment vertiginós dels partits d'extrema dreta⁴, que de ben segur complicarà més aquest clima de confrontació i divisió social, extremisme i intolerància, malgrat una societat que és cada dia més diversa en múltiples sentits –potser fins i tot més entre la gent jove, amb les “segones i terceres generacions”, l'àmplia diversitat de l'orientació sexual i expressions de gènere, entre altres expressions de la diversitat humana.

Al País Valencià, i a escala estatal, no seria sorprenent el fet que els actuals partits de dreta guanyen les eleccions, amb el que això significa políticament i social, decidiren la desarticulació dels ‘*xiringuitos progres*’ de la igualtat, polítiques feministes, socials, i previsiblement de joventut –sent en el País Valencià un àmbit que es troba justament sota el paraigua de la Vicepresidència i Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives.

Proseguint en una línia ‘catastrofista’, no es podrien ometre d'altres problemes actuals que afecten la població juvenil, derivats de la pandèmia i de ‘crisis’ prèvies, com les dificultats d'emancipació, precarietat juvenil, salut mental, addiccions al joc, el fenomen de les criptomonedes i treballs atractius per la joventut perillosament volàtils (*influencers, youtubers, gamers...*), les TIC i els seus efectes... llistat al qual de ben segur el lector/a seria capaç de sumar d'altres problemàtiques contemporànies.

¹ *El extremismo de derecha entre la juventud española: situación actual y perspectivas* (INJUVE, http://www.injuve.es/sites/default/files/adjuntos/2021/05/estudio_injuve_el_extremismo_de_derecha.pdf)

² Registre de violència sexual i agressions grupals, Geoviolencia Sexual, Femicidio.net, en <https://geoviolenciasexual.com/agresiones-sexuales-multiples-en-espana-desde-2016-casos-actualizados/>

³ *Alerta por la violencia sexual en España: al menos cuatro violaciones grupales en las últimas tres semanas* en <https://www.publico.es/mujer/alerta-violencia-sexual-espana-cuatro-violaciones-grupales-ultimas-tres-semanas.htm>

⁴ Estimació de vot Enquesta CIS abril de 2022, en https://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/3340_3359/3359/3359_Estimacion.pdf

I amb tot, un cop superat el pessimisme, aquesta llarga “*llista de tot el que està –i fem–regular*” no pot més que reafirmar-nos en l’imperatiu moral i professional de reprendre amb major urgència i convicció la necessària tasca educativa i social per la construcció i evolució positiva (deliberadament ‘*progre*’) de les nostres societats. Hem de canviar cap a una perspectiva més proactiva i reconèixer que l’escenari que se’ns presenta és més que interessant, tot un *challenge*, i innegablement un moment clau per a la intervenció educativa social, urgent, des de la lògica professional, educadora, i també ciutadana.

D’acord amb l’argumentació presentada, s’ha decidit centrar l’anàlisi dels Plans Joves de la Xarxa Jove en els àmbits de caire educatiu, dins el marc de l’educació no formal, i concretament en l’educació en la participació juvenil, educació en valors i oci educatiu:

- Què estem planificant per a complementar l’educació integral de la gent jove, per tal de construir una societat en què les joventuts –en plural, per reivindicar la gran diversitat juvenil– **puguen integrar-se socialment d’una manera plena i ‘sana’?**
- **Què necessitem, professionalment, per garantir que allò previst siga efectivament participatiu, educatiu i una millora per a la població juvenil?**

Cal emfatitzar que no és objectiu d’aquest TFM analitzar els tipus de polítiques abordats als Plans de Joventut de la Xarxa Jove, ni si es tracta de polítiques afirmatives de la condició juvenil, polítiques de transició a la vida adulta, polítiques nuclears, sectorials, específiques o integrals... ni tampoc fer-ne una valoració al respecte. És evident –i fins i tot, comprensible– la dificultat existent a la Xarxa Jove per a coordinar polítiques integrals i dur a terme polítiques de transició des de l’àmbit local, amb la manca de pressupost i recursos, infraestructures, materials... i d’equips interdisciplinaris i treball coordinat amb altres àrees. Encara estem lluny de la necessària valoració que requereix aquesta transversalitat i el dret d’ingerència de les professionals de joventut en les polítiques nuclears. Ens trobem en un primer estadi (sense menysprear certes xarxes de treball en joventut del País Valencià amb dècades “*de avanzadilla*”), comptant que la gran majoria d’entitats locals i supramunicipals recentment estan incorporant per primer cop personal ‘estable’ i a temps complet als Departaments de Joventut, en molts casos buits de contingut i personal durant anys. De fet, les demandes més generalitzades del sector professional de joventut són la manca de pressupostos, infraestructures i recursos

materials, així com les carències de recursos humans a les àrees de Joventut a les administracions locals, com evidencia *el Cens de professionals de Joventut*⁵ de l'Associació de Professionals de Joventut de la Comunitat Valenciana. Des d'aquest primer estadi del desplegament de les polítiques juvenils, és 'natural' que les polítiques locals prioritzen el que es pot fer des del propi territori amb les mancances exposades.

La transversalitat i la integralitat van fent-se lloc als Plans Joves, l'agenda pública i els espais de construcció de les polítiques de Joventut de la Xarxa Jove; però l'evolució requereix assentar millor les àrees de joventut per assolir altres nivells. Aspectes clarament millorables, però és 'just' reconèixer que la manca de recursos tècnics limita irremeiablement el tipus de polítiques i el grau de profunditat que es pot abordar des de l'àmbit local. Assumint que per ara molt del que farem localment són polítiques afirmatives, la lògica de l'autora d'aquest TFM diu que almenys aquestes siguen 'el més comunitàries i empoderadores possible'. Conscients que les polítiques públiques han de contribuir a les transicions juvenils i que malauradament tenim límits, contribuïm almenys perquè les transicions no se centren 'només' a impulsar l'emancipació juvenil des d'una visió individualista, sinó que ho facen amb la major consciència col·lectiva, social i crítica, responsabilitat comunitària, sentit de ciutadania, justícia i solidaritat.

Comptar amb un marc normatiu, recursos públics i Plans Joves, no ens garanteix en absolut l'efectivitat de les polítiques. És ànim d'aquest treball aportar-hi reflexions que milloren la praxi professional de joventut de la Xarxa Jove, contribuir als debats necessaris i plantejar propostes per seguir remant juntes en la direcció correcta.

Tenint la més mínima possibilitat, fem tota intervenció el més socioeducativa possible. Si l'impuls a les polítiques de joventut valencianes s'atura amb els eventuais canvis de govern, tractem d'haver deixat el màxim de llavors 'ciutadanes' sembrades.

⁵ [*Cens de professionals de joventut de la Comunitat Valenciana, 2020*](#), APJCV, publicat en 2022

2.2. Objectius del TFM

Per tot allò anteriorment exposat, els objectius i finalitat general del present treball són:

1. Analitzar la planificació i el tipus de polítiques de joventut s'estan dissenyant mitjançant els Plans Joves la Xarxa Jove valenciana.
2. Identificar quins tipus d'intervencions es dissenyen quant a promoció i educació en la participació, educació en valors i oci educatiu.
3. Reconèixer els aspectes comuns i diferències en les intervencions planificades per a la intervenció educativa amb joves, així com les accions més recurrents o comunes.
4. Contribuir a la millora i èxit significatiu de la intervenció socioeducativa amb joves en les polítiques públiques.
5. Col·laborar en la definició d'estratègies de participació i intervenció que posicionen la gent jove en un rol protagonista i contribuïsquen al seu empoderament i exercici actiu i responsable de la ciutadania.

Quant als objectius específics:

1. Avaluar el grau d'alineament de les polítiques planificades amb l'encàrrec de l'IVAJ i els principis i discursos de l'EVJ i d'altres marcs 'normatius' autonòmics.
2. Analitzar el nivell de participació juvenil que permeten els Plans Joves, concretament les mesures de Participació, d'acord amb l'escala de l'EVJ.
3. Estudiar en les intervencions planificades quins tipus de valors es preveuen treballar, valors que caldria incorporar, i profunditat del treball.
4. Detectar la possible mancança d'àmbits d'intervenció d'importància social i de desenvolupament integral i ple de les persones joves, que puguen estar obviant-se o planificant-se deficientment i superficialment.
5. Examinar possibles diferències de discursos i formes d'interpretar l'oci educatiu.
6. Proposar uns principis clau, criteris i recomanacions metodològiques per a implementar amb el màxim potencial educatiu les intervencions educatives planificades, partint de les possibilitats de millora detectades a l'anàlisi.

3. Marc normatiu-teòric

En aquest apartat s'exposen els marcs del treball a tenir en compte des de la perspectiva de la temàtica central d'aquest TFM, la intervenció (socio)educativa amb joves a les polítiques locals de joventut, en el context concret de la Xarxa Jove del País Valencià.

3.1. Marc normatiu

S'identifiquen marcs normatius de diferents nivells territorials que estableixen com a necessaris els àmbits d'intervenció en què se centra l'anàlisi d'aquest TFM; si bé d'acord als objectius definits, es focalitzarà en el marc de referència autonòmic.

3.1.1. Marc Europeu i estatal

En l'àmbit europeu, diversos organismes prioritzen determinats conceptes i directrius com a condicions i requisits prioritaris de les polítiques juvenils i el treball en joventut:

L'[Estratègia per a la Joventut 2019-2027](#) és el marc de la Unió Europea de cooperació en política de joventut, concretant intervencions en tres àmbits d'actuació preferents:

- **Involucrar:** Fomentar la participació cívica, econòmica, social, cultural i política de les persones joves en la vida democràtica, amb objectius centrals de suport a la participació juvenil ciutadana en les polítiques públiques i la presa de decisions de l'escala local a l'europea, desenvolupament de competències ciutadanes, d'aprendre a aprendre, i la innovació per a la participació democràtica, tot reconeixent les capacitats i competències adquirides en l'aprenentatge no formal i informal.
- **Connectar:** Unir la joventut de la UE i d'altres llocs per fomentar el compromís voluntari, la mobilitat d'aprenentatge, la solidaritat i la comprensió intercultural, joventut i ruralitat, així com aplicar la Recomanació del Consell de 2012 sobre la validació de l'aprenentatge no formal i informal⁶.
- **Capacitar:** suport a la potenciació juvenil mitjançant la qualitat, innovació i reconeixement del treball juvenil, formació a professionals per a desenvolupar polítiques, serveis i informació juvenils, així com reconeixement a les organitzacions juvenils que faciliten el desenvolupament de competències i inclusió social a través del treball amb joves i l'educació no formal.

⁶ Aquesta Resolució es pot consultar en:
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:398:0001:0005:ES:PDF>

[YOUTH PARTNERSHIP UE-COE](#): l'objectiu general d'aquesta cooperació entre la Unió Europea i el Consell d'Europa és crear sinergies entre les institucions per al treball en joventut. Les prioritats són: participació/ciudadania; inclusió social, accés als drets i lluita contra la discriminació i el desenvolupament de qualitat del treball juvenil.

El [Llibre Blanc \(2001\) “Un nou impuls per la joventut europea”](#) de la Comissió Europea incideix en que cal facilitar la transició de la joventut al mercat de treball i desenvolupar la seua ciudania activa, fomentant els valors democràtics i humans essencials d'Europa a partir d'una formació integral, resumida com a “educación sobre el mundo”.

A escala estatal, el referent essencial és l'obligació definida a l'art. 48 de la **Constitució Espanyola**: *“els poders públics promouran les condicions per a la participació lliure i eficaç de la joventut en el desenvolupament polític, econòmic i cultural”*. Malgrat que no hi ha gaire més normatives sobre Joventut, és resenyable l'**Estratègia de la Joventut 2030** de l'Injuve, estructurada en 10 eixos de caràcter específic i 2 de transversals: Educació i formació inclusives, equitatives i de qualitat, i aprenentatge durant tota la vida; Autonomia, ocupació digna i empenedoria jove; Emancipació, habitatge, natalitat i projecte vital; Salut integral i qualitat de vida; Col·lectius joves i adolescents en greu risc d'exclusió social o subjectes a doble discriminació. Economia de les cures i polítiques d'inclusió; Joventut i transformació global: participació i voluntariat; Mobilitat Juvenil: Emigració i Retorn; Joventut i món rural; Gestió del coneixement sobre la realitat juvenil i els serveis a la joventut; Governança jove i Cooperació institucional; Dones joves i igualtat; Joventut, medi ambient i sostenibilitat.

3.2.2. Marc autonòmic

La GVA i l'IVAJ compten amb documents que constitueixen les bases normatives autonòmiques per al treball professional de joventut, alhora que esdevenen una ‘guia’ metodològica i d'intervenció. Se sintetitzen les principals directrius, pautes i informacions relatives a les polítiques i intervencions d'educació en participació, en valors i oci educatiu, temes centrals d'aquest TFM, establertes als principals documents normatius autonòmics.

Llei valenciana de Polítiques Integrals de Joventut

La [LLEI 15/2017, de 10 de novembre, de la Generalitat, de polítiques integrals de joventut](#) és la principal norma actualment vigent al País Valencià. Entre altres avanços per a la joventut i el treball professional, destaca la **participació juvenil en la presa de decisions públiques** com a eix fonamental. Les administracions públiques, a fi d'*afavorir la cultura democràtica i ciutadana de la joventut, fomentaran processos participatius com a eines per a la construcció de les polítiques públiques que afecten els i les joves com a ciutadans i ciutadanes*, destacant com els Fòrums Joves, com a espais de diàleg i co-construcció de les polítiques públiques territorials i sectorials.

La Llei 15/2017 dedica l'article 31 a l'**Educació en la participació**, establint que es tracta d'un eix bàsic dels Plans de Joventut i que es facilitarà la creació d'estructures d'aprenentatge de la participació per a tot tipus de grups de joves, organitzats o no.

Entre els **Drets de la Joventut**, destaquen el *Dret a la participació i al ple exercici de la ciutadania activa; a l'atenció, la promoció i l'educació; a l'oci i el benestar*, i d'altres d'educació social en valors, ja que la garantia de llibertats i no discriminació requereix no només Lleis, sinó un context social tolerant i amb valors cívics i socials bàsics.

Es vincula estretament l'**educació no formal** amb l'**oci educatiu**, contribuint-hi amb la *Xarxa Valenciana de l'Oci Educatiu*, i alhora, promovent el reconeixement de l'educació no formal com a suport al **desenvolupament integral juvenil i l'educació en hàbits de participació i en valors de compromís i integració social**. La Llei inclou aquests conceptes dins els principis rectors i directrius de les polítiques de joventut, *mitjançant la promoció de les habilitats per a la vida, l'aposta per l'oci educatiu i l'educació no formal, com a instrument fonamental per a la inclusió social*, i afegint, entre d'altres principis i directrius, que les polítiques de joventut *es perfilaran i es desenvoluparan des de la participació directa i amb la coresponsabilitat juvenil*.

En la lògica de la coresponsabilitat i la **proximitat de les polítiques juvenils**, s'estableixen competències dels Ajuntaments, entre les quals destaquen:

- La **planificació de les polítiques locals de Joventut**, a través dels *Plans territorials de joventut*, com a conjunt d'actuacions plurianuals que estableixen mesures relatives als àmbits específics en matèria de joventut, **elaborades en tot cas amb la interlocució de les persones joves i dels consells de la joventut**.
- L'educació i promoció de la **participació ciutadana**

- **L'educació en valors democràtics de tolerància, solidaritat i respecte a la diversitat.**
- **La promoció de l'oci educatiu** com a mitjà per a la integració social i el desenvolupament integral de les persones joves.

Així, **els conceptes d'oci educatiu, educació en la participació i educació en valors són tres potes destacables, estretament interconnectades i complementàries dins les polítiques i objectius de l'educació no formal en la Xarxa Jove**, fet que es constata amb la gran importància concedida per l'IVAJ en el seu principal document normatiu de polítiques integrals, i concedint-li un clar objectiu compartit: la intervenció socioeducativa amb joves per al seu desenvolupament integral i la integració social.

ESTRATÈGIA VALENCIANA DE LA JOVENTUT

L'[Estratègia Valenciana de la Joventut](#) 2019-2023 (EVJ) és l'instrument de planificació de les polítiques de joventut de l'IVAJ. Defineix les directrius generals autonòmiques i coordina les actuacions de distintes conselleries i administracions locals que incideixen en la joventut. Conté mesures per a l'emancipació juvenil; actuacions en matèria d'informació, dinamització i animació juvenil; promoció de la participació, mobilitat internacional i voluntariat; i accions per la salut, consum responsable i accés a l'oci educatiu i foment de la igualtat, amb atenció a col·lectius amb necessitats especials. Destaquen per la vinculació amb aquest TFM diversos principis i posicionaments definits a l'EVJ, i en els quals s'emmarquen l'anàlisi i conclusions del present treball:

- S'intervé des de l'adolescència *per cultivar hàbits i previndre riscos essencials en la futura condició juvenil*, entesa com a *conjunt de circumstàncies que caracteritzen el seu posicionament en l'entorn social en què viuen, determinades pels processos d'aprenentatge, socialització i experimentació*, contemplant *els sistemes d'atenció pública han de garantir l'exercici ple i ric de la seua condició juvenil*.
- La participació i la codecisió són principis prioritaris de l'EVJ: *l'educació en la participació i en valors com ara l'espai de socialització entre persones iguals i el foment de la cooperació, tot defugint la competitivitat individualista, per a la construcció d'una societat basada en la cultura de la no-violència, plural i oberta*.
- La integració de polítiques juvenils de transició i afirmatives que faciliten el trànsit a cada etapa promovent l'expressió de la condició juvenil amb *capacitat d'actuar*

com a ciutadans de ple dret (estudiar, treballar, emancipar-se, opinar, participar, influir) gràcies a les polítiques de transició, [...] (experimentant, creant, reivindicant, gaudint, compartint, socialitzant) gràcies a les polítiques afirmatives.

- *La definició d'empoderament com tenir l'oportunitat de prendre decisions en llibertat sobre el projecte vital, havent gaudit de vies de formació i aprenentatge suficients, d'haver tingut accés normalitzat als serveis i recursos públics adients per remoure els obstacles i superar les necessitats de tipus social, cultural, econòmic i de gènere a què s'haja hagut d'enfrontar i també havent fruit d'un entorn comunitari i afectiu satisfactori basat en els bons tractes i la tolerància.*
- *El suport a l'empoderament juvenil des dels serveis i polítiques de joventut aplicant polítiques d'acompanyament (basades en projectes socioeducatius desplegats per professionals de joventut), tot garantint la igualtat d'accés als recursos públics de millora de les condicions de vida i promoció de l'emprenedoria social.*

“Com a tenidors de la condició juvenil, les persones joves generen i executen projectes, participen en la vida social, cultural i política, fan aportacions estimables a la comunitat i són subjectes de drets que cal reclamar i exercir. L'afirmació de la condició juvenil es garanteix a través de polítiques adreçades a la participació, la gestió comunitària, els aprenentatges no formals, l'expressió cívica, cultural i artística, mobilitat internacional.” (EVJ, IVAJ)

Els eixos d'actuació de l'EVJ aborden des del foment de l'autonomia jove, a la cohesió, socialització i àmbit relacional i l'equitat territorial. L'eix de *Cohesió, socialització i àmbit relacional* té quatre àmbits: feminismes; igualtat de tracte, no discriminació i reconeixement de la diversitat; igualtat en la diversitat i **participació, ciutadania i oci educatiu**, sent aquest últim àmbit un marc de referència clau per al present treball.

En consonància amb la Llei, l'EVJ vincula participació, ciutadania i oci educatiu, bases per a la integració social i efectiva, amb l'objectiu d'augmentar la cultura participativa juvenil, potenciar l'exercici de l'oci educatiu, millorar els hàbits juvenils i benestar emocional i fomentar valors democràtics, solidaris i de ciutadania global en la joventut.

Així doncs, l'EVJ té també la participació juvenil com un dels seus principis, i l'educació en la participació com una prioritat. S'estableix que en l'àmbit local hauran de ser mesures habituals les consultes i processos participatius per a l'elaboració de les polítiques, la codecisió de les persones joves, l'obertura de possibilitats per a

cogestionar serveis i programes amb joves, la promoció i suport al consell local de joventut i al voluntariat, la realització de fòrums juvenils, subvencions a grups de joves, la dinamització als IES o l'atenció a grups no formals. Així, a més del suport a la participació social i les estructures participatives, d'acord a l'EVJ seria òptim centrar-se en l'educació de la participació com a ferramenta per a construir ciutadania, i en aquest sentit, la promoció de la participació ciutadana, i els valors desitjables per a aquesta. Per altra banda, l'EVJ estableix deu nivells de participació com a marc per a planificar, implementar i avaluar el grau de participació juvenil en les polítiques públiques, o qualsevol altra intervenció, que esdevé un marc teòric coherent per a aquest treball.

Quant a l'oci, és crucial per a aquest TFM un criteri d'execució que estableix l'EVJ com a factor de coherència dels múltiples agents que hi intervenen, expressat com a *No a les activitats per les activitats*. Partint del fet que tradicionalment molts departaments i serveis de joventut valencians han dedicat gran part del treball a la programació d'activitats d'oci i entreteniment en el lleure juvenil, l'EVJ contempla la programació d'activitats *no com a finalitat en si mateixa, sinó com a vehicle de transmissió de continguts i valors que es treballen amb metodologies participatives*. Incideix que l'actuació dels departaments de joventut s'ha d'adreçar prioritàriament a la interlocució, atenció i coneixement de la diversitat juvenil (“menjar pipes” amb joves, com diu el Director General de l'IVAJ, la promoció de la participació juvenil en les programacions o serveis i la garantia d'accés en igualtat de condicions a tots els serveis. La programació d'activitats i altres serveis resulta adient mentre responga a les demandes i necessitats juvenils detectades i s'utilitze com a recurs per assolir les prioritats.

L'últim aspecte assenyalable és la col·lecció d'eines i recursos previstos per a la intervenció amb joves, ecom la *Guia per a la creació d'un pla local de joventut*, *Guia per a desenvolupar un procés participatiu juvenil*, *Guia per a la creació de la Xarxa Local d'Oci Educatiu*. Aquestes eines estan previstes per als anys 2022-2023, i servarien per a impulsar una implementació de qualitat dels programes dissenyats.

PLA DE MUNICIPALITZACIÓ DE LES POLÍTIQUES INTEGRALS DE JOVENTUT DE LA COMUNITAT VALENCIANA

Arran de la Llei de polítiques de joventut i l'EVJ, en 2018 es posa en marxa el [Pla de Municipalització de les polítiques integrals de Joventut](#) per garantir el desenvolupament de les polítiques de joventut des de la proximitat, l'aposta pels serveis públics i la creació de llocs de treball de qualitat a través de subvencions nominatives a entitats públiques per a contractar professionals per al disseny, implementació i avaluació de polítiques de joventut de proximitat. El Pla preveu fins a 2023 la contractació 540 professionals de joventut de perfil tècnic (A) i dinamitzador (B), si bé la implementació mostra que les xifres d'incorporació són notablement més baixes, sobretot dels grups B. Les [resolucions de la subvenció a municipis i Mancomunitats del Pla de Municipalització de les polítiques de Joventut](#) encomanen prioritàriament el disseny i planificació de polítiques de joventut a través del *Pla Jove*, amb unes fases definides:

- Anàlisi de la realitat del municipi: recollida i anàlisi de dades estadístiques i mapeig de recursos i serveis per a joves, estudi de necessitats, demandes i interessos juvenils, i a d'altres professionals de joventut i/o personal del territori.
- Realització d'un Fòrum Jove, com a eina de participació i diàleg d'administració i joventut i de coproducció de les polítiques públiques territorials i sectorials.
- Redacció i aprovació del Pla Jove basat en l'anàlisi de la realitat i les propostes sorgides dels processos participatius amb la joventut.

Així mateix, s'especifiquen uns programes mínims a incloure-hi:

- **Programes d'educació en la participació**, que fomenten *una participació més activa de les persones joves en tots els àmbits*, i dur a terme trobades de diàleg i de treball conjunt entre les persones joves i les diferents administracions.
- **Programes d'oci educatiu**, que permeten la co-organització i participació de la joventut, amb caràcter estable i continuat amb grups de joves.
- **Programes d'educació en valors**: campanyes de sensibilització i educació en valors utilitzant els recursos del programa
- D'altres com informació juvenil (participada a través de Corresponsals i treball participatiu amb joves), promoció del voluntariat i Carnet Jove.

RECURSOS PROFESSIONALS PER A ELABORAR PLANS JOVES

Arran dels encàrrecs tècnics definits, sorgeix la necessitat de comptar amb metodologia i ferramentes per a l'elaboració dels Plans Joves previstos. Així, s'elaboren els [Recursos professionals de la Xarxa Jove per a l'elaboració dels Plans Joves](#); sistema creat entre múltiples professionals de la Xarxa Jove i coordinat per Enrique Deltoro, tècnic de joventut, amb eines i orientacions per a homogeneïtzar la metodologia d'elaboració dels Plans, tot basant-se en un principi fonamental: el deure de garantir la participació juvenil activa en el disseny de les polítiques de joventut. Destaquen dues fases en què la participació juvenil és clau: l'estudi juvenil basat en consultes a joves del territori per conèixer-ne les necessitats i demandes, i els Fòrums Joves, com a espais de debat i codisseny amb la gent jove de propostes per al Pla Jove, a fi que les polítiques dissenyades responguen a les necessitats juvenils i impliquen activament la joventut en el disseny, implementació i avaluació de les polítiques que els afecten directament.

Quant a les altres temàtiques d'interès per a aquest TFM, l'oci educatiu apareix dins les ferramentes per a l'anàlisi dels recursos i serveis per a la joventut, vinculant els recursos i programes d'oci educatiu a uns criteris bàsics que es presenten al pròxim apartat.

Podem dir que, en gran mesura, allò que estableix el marc normatiu presentat com a prioritats del serveis públics de joventut, en els àmbits que interessen a aquest TFM, és: educació i promoció de la participació ciutadana, és a dir, de la participació juvenil com a exercici de la ciutadania; oci educatiu, dirigit al desenvolupament i integració juvenil; i educació en valors democràtics, educació per a la ciutadania democràtica; quedant-se tots els documents en un nivell discursiu sense gaire concreció respecte dels criteris de qualitat que garantisquen que aquests encàrrecs s'executen amb eficiència.

3.2. Marc conceptual

En aquest apartat es concreten els conceptes principals que travessen el present TFM.

Educació no formal

L'educació no formal s'entén dins el marc teòric de Coombs, que diferencia tres tipus d'educació: educació formal, no formal i informal. Atenent a criteris metodològics, l'educació no formal és la realitzada fora del marc institucional del sistema educatiu

formal i apartant-se dels procediments escolars convencionals, però amb una clara intencionalitat educativa específica; i considerant el criteri estructural, l'educació no formal no forma part de l'educació reglada (formalitzada en Lleis) no comportant l'obtenció de títols acadèmics (Trilla, 1993). L'educació formal s'estructura de forma jeràrquica i s'ordena cronològicament dins el sistema educatiu des de l'escola primària fins la universitat; mentre que l'educació no formal consisteix a processos educatius estructurats i amb clara intenció educativa que es realitzen fora de l'àmbit acadèmic formal i legislat. Cal per últim emfatitzar allò que diferencia l'educació no formal de l'informal –que es produeix inequívocament en múltiples espais, moments i per múltiples agents– i que esdevé un factor definitori clau: la traducció de la intencionalitat educativa en una planificació pedagògica o projecte educatiu (Soler, 1992).

Cal afegir un aspecte que resulta fonamental per a la intervenció amb joves, i és que aquests processos educatius es caracteritzen per realitzar-se en grup (Deltoro, 2005) per a ser vertaderament educatius. En este sentit es diferencien de l'educació informal o no intencionada, generalment espontànea, poc planificada i en gran mesura individual, i de certes activitats dirigides a la gent jove, que si bé encaixarien en l'educació no formal ja que compten amb certa intencionalitat educativa, no planifiquen i estructuraren l'aprenentatge i s'aborden de forma laxa esporàdica, intervenint sobre 'qui vingui cada cop', i que desvirtua l'educació en valors i l'oci educatiu.

Educació en valors

Si bé l'educació en valors és un concepte popular, la seua definició és més abstracta. Entre les múltiples definicions, en prendrem dues rellevants. En primer lloc, la que realitza sobre l'educació general Parra (2003): "*L'educació és l'activitat cultural que es duu a terme en un context intencionalment organitzat per a la transmissió dels coneixements, les habilitats i els valors que són demandats pel grup social. Així, doncs, tot procés educatiu està relacionat amb els valors*". En segon lloc, una més concreta i contundent entorn dels valors: "*Un dels principals objectius de l'educació en valors és ensenyar a aprendre a viure, a aprendre a prendre decisions basades en principis reguladors de la pròpia conducta, a buscar allò desitjable fins i tot a costa de la pròpia comoditat. Per a aprendre a viure és necessari aprendre a ser, aprendre a convidaure, aprendre a participar i aprendre a habitar en el món*" (Puig Rovira, 2011).

Es tracta, no obstant, d'un àmbit controvertit per la diversitat d'interpretacions i formes d'educar en valors, amb dos dilemes bàsics: quins valors fonamentals hauriem de treballar amb les persones joves? I, com abordem l'educació en valors per tal que aquesta pugui considerar-se vertaderament educativa?

Quant a quins valors escollir, és pertinent considerar la categorització de valors del temps lliure que realitza Trilla: valors universalment compartits (de caire humanista, universal i democràtic, com els drets humans), valors no compartits (contravalors que conflicten amb els compartits) i valors que malgrat ser legítims no poden compartir-se com a universalment desitjables o necessaris (Trilla, 1995). En la línia de Novella (2013), un bon marc és el concepte de “**bona ciutadania**”. Diferencien tres nivells de ciutadania: a) *ciutadania com a condició legal* vinculada a drets i deures ciutadans; b) “*ciutadania conscient i responsable*”, sumant-hi la capacitat ciutadana per a exercir i defensar els seus drets; i c) “*ciutadania participativa, crítica i compromesa*” amb la millora de la ciutadania global, solidària i transformadora. Novella i Trilla caracteritzen aquest darrer tipus de ciutadania a partir de les dimensions de **respecte, civisme, participació i sentit de comunitat**, que esdevindrien valors desitjables per al nostre objectiu educatiu, considerant que aquesta és la ciutadania a la que aspiren l'educació i promoció de la participació ciutadana encomanada als poders públics, i l'educació en valors. A més a més, les accions de compromís cívic, activitats comunitàries i de voluntariat, contribueixen positivament a l'empoderament juvenil (Soler *et al*, 2017).

Així doncs, un component bàsic de l'educació en valors hauria de ser l'**educació per a la –bona– ciutadania**. Interessaria, doncs, alinear-nos al màxim possible amb els principis, objectius i accions establerts a resolucions europees com la Carta del Consejo de Europa sobre la educación para la ciudadanía democrática y la educación en derechos humanos, que de fet insta a professionals de joventut (entre múltiples agents) a intervindre de forma educativa des de l'àmbit de l'educació no formal a fi de contribuir al desenvolupament d'una ciutadania democràtica, incidint particularment en l'educació en drets i responsabilitats democràtics i la participació activa en els diferents àmbits de la societat, i amb respecte cap als drets humans com a drets i llibertats fonamentals.

Resulta també adient considerar la distinció que proposa Javier Elzo entre els valors finalistes (igualtat, tolerància, pacifisme, ecologia...) i els valors instrumentals (esforç, constància, eficiència, compromís...), apuntant que aquests últims són necessaris per

generar una vertadera implicació cap als valors finalistes, i perquè l'educació en valors no esdevinga una intervenció de discursos *bonics*, però *vacus* (Elzo *et al*, 2006).

Quant al dilema de com intervenir-hi efectivament, el present treball concorda amb les reflexions sobre la qüestió que E.Deltoro⁷ resumeix en sis idees principals: les accions puntuals *no eduquen en valors*, cal un treball continuat amb grups estables; hem d'escollir bé *els valors en què educar*; no serveix educar en valors finalistes (discursius, grandiloqüents) si no treballem valors instrumentals com responsabilitat, compromís, esforç; cal conèixer els valors de partida del grup per generar cap impacte, reforç o transformació; hem d'incidir en la motivació intrínseca per la millora de l'escala de valors, sent la base i l'única forma possible perquè es produïska; analitzats els valors de partida del grup, sabrem què cal reforçar, generar o canviar, i quin serà el millor mètode d'intervenció; tota acció educativa ha de tenir uns efectes, que cal avaluar i mesurar.

Sumant les aportacions de Parra (2003) i citant a Quintana Cabanas, l'educació en valors s'ha d'abordar amb un mètode 'combinatori' de múltiples tècniques i metodologies, com l'enfocament de la clarificació de valors de Raths que basa la intervenció en 3 fases: selecció raonada dels valors, estimació (valoració i posicionament sobre aquests) i actuació; metodologies cognoscitives (explicatives) junt amb el model d'aprenentatge actiu, amb 6 fases que abarquen des de la presa de consciència, a la investigació per al posicionament, presa de decisions individuals i grupals, planificació de l'acció, implementació, reflexió-avaluació. Així, l'educació en valors ha d'aunar els components cognitiu (coneixement i creences), afectiu (sentiments i preferències) i conductual (accions manifestes i declaracions d'intencions).

En relació amb l'objectiu central d'aquest TFM, l'educació en valors és clau per a promoure en la joventut l'adquisició de competències, actituds i valors per la integració social i ciutadania plena, responsable i compromesa, així com per a l'empoderament.

El debat, que a d'altres territoris s'ha produït fa dècades⁸, és necessari a la Xarxa Jove si veritablement volem impulsar una Educació en valors significativa, tenint en consideració el Manifest per una educació democràtica i en valors, que emfatitza l'educació en democràcia, drets, valors cívics, participació activa, diversitat i pluralisme, autonomia, diàleg i cooperació, feminisme, transformació i pensament crític.

⁷ *Educar en valores a adolescentes*, E. Deltoro, en <https://lafederacio.org/educar-en-valores-a-adolescentes/>

⁸ *Lleure i valors. El valor del treball educatiu en el temps lliure*. Pere Soler, 2015

Oci educatiu

El [III conveni col·lectiu marc estatal d'oci educatiu i animació juvenil](#) regula les relacions laborals d'empreses i entitats privades de prestació de serveis d'oci educatiu i animació sociocultural. Aquest defineix l'oci educatiu com *activitats complementàries a l'educació formal amb l'objectiu de desenvolupar hàbits i habilitats socials com a forma d'educar integralment a la persona*, és a dir, com a part de l'educació no formal.

Al Marc normatiu s'ha exposat que l'oci educatiu és un eix d'intervenció i un concepte central als documents formals de la Xarxa Jove. En 2016 va tenir lloc la I Trobada d'Oci Educatiu “Ens reunim amb altres valors” de la Comunitat Valenciana, organitzada per l'IVAJ amb representants de l'administració autonòmica, Escoles d'Animació, sector socioeducatiu, Consell autonòmic de la Joventut i associacions de professionals de joventut del sector públic i privat. Es va aprovar la [Declaració d'Oci Educatiu](#), a la qual s'han adherit 229 entitats públiques del País Valencià⁹, i que defineix el concepte així:

«l'espai del qual formen part activitats culturals, socials, esportives, extraescolars o d'educació en el temps lliure que es realitzen amb una intencionalitat educativa, més enllà de l'ensenyament reglat, basades en metodologies d'Educació No Formal, que busquen (...) afavorir el creixement personal, el desenvolupament identitari, i l'adquisició de valors i hàbits per a la vida, com solidaritat, l'empatia i la felicitat.»

L'adhesió comporta promoure l'oci educatiu com una eina clau de desenvolupament personal i social, amb reconeixement social i dels poders públics –destacant el paper de les entitats associatives, voluntàries i socials– i insta les institucions públiques a fomentar un oci amb participació juvenil efectiva, educació en valors, promoció de llibertats, igualtat d'accés, formació, professionalitat, seguretat i responsabilitat, i destacadament, *amb perspectiva educativa i vocació transformadora*.

S'especifiquen tres tipus de valors en què ha d'educar l'oci educatiu: **Valors de desenvolupament personal** (autonomia, actitud crítica, creativitat, autoestima...); **Valors de desenvolupament social** (capacitat comunicativa, participació, ciutadania democràtica, solidaritat i justícia social, responsabilitat, resolució de conflictes) i **Valors de desenvolupament ètic** (tolerància i respecte, aprenentatge intercultural, educació per a la pau i la no-violència, igualtat de gènere, drets humans...).

⁹ Xifra extreta del llistat de la web de l'IVAJ: <https://ivaj.gva.es/va/oci-educatiu>

Parlem d'un oci amb una **manifesta i programada intencionalitat educativa, dirigida a l'educació integral** de les persones joves, amb **educació en valors personals, socials i ètics**, i una **participació juvenil activa**. Podríem doncs dir que, en el context de la Xarxa Jove, l'oci educatiu s'enten com a part de les polítiques juvenils afirmatives, dirigit a garantir un temps de lleure educatiu, significatiu i mitjançant el qual adquirir competències per a la vida i la ciutadania, alhora que donaria suport al desenvolupament i l'empoderament juvenil front a un lleure individualitzat, tecnològic i/o consumista.

La subvenció de l'IVAJ a entitats públiques per a programes de joventut establida en la Convocatòria de 2021 com a subvencionables activitats d'oci educatiu (trobades intermunicipals de joves, activitats d'educació no formal de caràcter continuat amb grups estables de joves i activitats resultat del projecte d'un grup de joves que participen activament en l'organització); promoció del voluntariat jove; programes d'APS; i Fòrums Joves. Aquesta convocatòria ha obert el debat¹⁰ entorn de com intervenir amb joves des del lleure i les entitats públiques i quin oci ha de subvencionar l'IVAJ; debat que previsiblement continuarà en el Congrés de Polítiques de Joventut 2022.

A fi de contribuir-hi des d'altres visions, en el procés de revisió bibliogràfica per a aquest TFM s'han recabats aportacions pertinents com les pedagogies del lleure, entre les quals es troben, segons l'aspecte que més emfatitzen, la *pedagogia de l'activitat, del projecte, del producte i del medi* (Trilla, 1999). Destaca la **pedagogia del projecte**, que l'autor defineix com d'*alta intensitat pedagògica* i que es distingeix per centrar-se en el treball a partir d'un projecte explícit i objectius compartits per un grup estable que participa activament tant en la definició (codisseny) com en la gestió (cogestió). En aquests projectes, l'activitat en si és 'secundària', flexible, generalment escollida pel propi grup i emprada més bé com a eina per a l'aprenentatge d'habilitats, actituds i valors; contràriament a la pedagogia de l'activitat o del producte, en què l'activitat sí resulta central, i en què, malgrat que s'usen pedagogies actives, les 'participants' són consumidores. En un treball posterior, Trilla (2012) afegeix als models pedagògics del lleure l'**activisme pedagògic o pedagogia activa**, tret identitari dels moviments de renovació escolar i la pedagogia moderna, i que també travessa i caracteritza l'educació en el lleure i no formal, en tant que es prioritza l'experiència educativa pràctica i la implicació activa de les persones participants, front a la transmissió de continguts.

¹⁰ [La convocatòria de subvencions que ha tret l'IVAJ és manifestament millorable](#) (E.Deltoro); [Què passa amb les subvencions de l'IVAJ](#) (X.Cadiz), [Què som i fem en joventut?](#) (J.Martí), en el Blog de l'IVAJ.

Competències

El marc presentat i la intervenció educativa amb joves en l'àmbit no formal exigeixen, com a l'educació formal, garantir la *intenció* educativa amb estratègies i mètodes objectius. Una proposta clau és fomentar l'educació centrada en les competències, com a mecanisme essencial per a materialitzar l'aprenentatge ja que la definició i les descripcions de les competències ajuden agents educatius i participants a comprendre els reptes, monitorar el procés i reflexionar sobre l'aprenentatge. En qualsevol dels àmbits educatius, i destacadament en l'àmbit no formal, que no sempre té 'continguts' estandaritzats, convé alinear-se doncs amb les competències educatives¹¹. Aquestes combinen l'adquisició de **coneixements** (fets, xifres, conceptes, idees i teories que comporten la comprensió d'un tema), **capacitats** (habilitats per a realitzar processos i utilitzar els coneixements per assolir resultats) i **actituds** (mentalitat i disposició per a actuar o reaccionar davant idees, persones o situacions); recursos necessaris per a la realització i desenvolupament personals, amb efectes positius sobre l'empleabilitat, la inclusió social i la ciutadania activa. El principal marc teòric és el de les [Competències clau per a l'aprenentatge permanent](#), consensuat i aplicat a la UE per a l'educació integral, formal i no formal. Els [Recursos professionals per a l'elaboració dels Plans Joves](#) recullen a la [Fitxa de recursos per a joves](#)¹² una sèrie de criteris per identificar els recursos d'oci educatiu, com les competències treballades i metodologies emprades.

El treball per competències en l'àmbit de l'educació no formal compta amb eines per a certificar l'aprenentatge, com l'eina [Youthpass](#) per al reconeixement de l'aprenentatge no formal i informal de joves, sistema vigent a la UE i d'ús estès en Erasmus+. També el Sistema [RECONOCE](#) està treballant junt amb administracions públiques pel reconeixement de l'aprenentatge no formal¹³, a partir de competències¹⁴ adquirides en *activitats participatives* en l'àmbit públic¹⁵ que reconeix la plataforma. No obstant, hi ha dos motius pels què el marc s'ha descartat com a aportació al TFM: s'inclouen "activitats" (marcadament puntuals) i no processos o projectes; i el que resulta alarmant, s'han 'obviat' la coproducció, cogestió i participació ciutadana en polítiques públiques.

¹¹ També la darrera Llei educativa estatal, la [LOMLOE](#), otorga un pes important al treball transversal de competències bàsiques en totes les matèries, tal com es concep l'educació integral a Europa.

¹² Competències de la Xarxa Jove desgranades incloses als Annexos. S'alineen amb el Marc europeu.

¹³ [Luz verde al reconocimiento del aprendizaje no formal](#), INJUVE, 2018,

¹⁴ Les competències reconegudes per Reconoce es poden consultar [ací](#).

¹⁵ Apartat de Reconoce dirigit a les administracions públiques: <https://reconoce.org/soy-administracion>

S'ha considerat adient sumar la dimensió de l'empoderament, donat que en aquest TFM es defensa que l'educació en el lleure amb joves ha de promoure l'adquisició de valors i hàbits de participació i ciutadania i donar suport a l'empoderament juvenil. Les polítiques han d'afavorir la creació d'espais rics i empoderadors perquè les joves vulguen i puguin prendre poder, decidir, actuar, en definitiva, participar de forma real. Les 9 dimensions i els 27 indicadors de l'empoderament juvenil del [Projecte Hebe](#) (2019) s'interpreten en este TFM com a criteris per garantir, mesurar i avaluar que els processos possibiliten experiències reals d'aprenentatge i adquisició de capacitats per a l'empoderament juvenil; esdevenint així 'competències' desitjables de desenvolupar.

Les competències definides en els diversos marcs exposats s'han comparat mitjançant una taula inclosa als [Annexos](#) d'aquest treball, per tal de detectar-ne les diferències i coincidències. Els marcs de competències clau d'Europa i les reconegudes al Youthpass són totalment idèntiques. L'emprat als Recursos de la Xarxa Jove per a identificar els recursos d'oci educatiu està perfectament alineat amb una sola diferència: desgrana per separat les competències en habilitats socials, interpersonals i interculturals i cíviques, que el Youthpass aglutina com a competència ciutadana i el Marc Europeu com a competències socials i cíviques. Quant als indicadors de l'empoderament del Projecte Hebe, s'han tractat d'identificar en comparació amb els altres marcs, a partir de la *competència* definida en cadascun dels indicadors d'Hebe, i les explicacions detallades de les competències del Marc Europeu. Aquesta comparativa ha servit per identificar les competències del Marc Europeu que més es vinculen amb el suport a l'empoderament juvenil, i són: competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria (en tant que promou el pensament crític i la resolució de problemes), la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, la competència ciutadana i la competència emprenedora.

A Europa el treball per competències s'ha detallat generant altres marcs específics per a àmbits educatius concrets. Destaquen les **Competències per a una cultura democràtica**¹⁶ del Consell d'Europa, amb 20 competències desgranades en valors, aptituds, actituds i coneixements que encaixen perfectament amb les competències analitzades, i l'educació en valors d'acord al concepte de "bona ciutadania".

¹⁶ *Competencias para una cultura democrática. Convivir en pie de igualdad en sociedades democráticas culturalmente diversas*, <https://rm.coe.int/16806ccc0d>

Participació

La Llei 15/2017, principal marc de referència autonòmic, defineix la participació com el *conjunt d'accions i processos que generen, entre les persones joves, la capacitat per a incidir en el seu entorn, en les seues relacions i en el seu desenvolupament personal i col·lectiu, per a intervenir-hi i transformar-los*. En una lògica eminentment pràctica, tant la Llei com l'EVJ vinculen la participació sobretot a la promoció de processos impulsats des de la institució dirigits a l'acció i interlocució de l'administració amb les persones joves i a la participació 'política' i/o ciutadana per a la coproducció de les polítiques públiques: cogestió de programes, Fòrums Joves, Consells d'infància, consultes, estudis i enquestats, educació en la participació, cogestió d'equipaments o pressupostos participatius. S'identifica també la participació amb el suport a la participació social, mitjançant l'ajuda a associacions i d'altres grups auto-organitzats.

En aquest TFM s'advoca per un eix transversal a totes aquestes accions comunes de l'àmbit de les polítiques participatives: l'educació en la participació, i concretament, des del prisma de l'educació per la "bona ciutadania". Existeix un ampli reconeixement sobre que la millor manera d'educar en ciutadania d'una forma eficient és amb l'exercici real de la participació (Novella *et al*, 2013). En la línia de l'activisme pedagògic, una de les afirmacions més populars respecte de la participació és que '*a participar s'aprén participant*', és a dir, mitjançant la pedagogia activa i experiencial; fet que posa de manifest el caràcter notablement educatiu dels processos participatius.

Nivells de participació

Un aspecte del concepte de participació significatiu per a aquest TFM són les principals teories dels nivells de participació. S'han comparat diverses tipologies, nivells i escales de participació: els de Sherry R. Arnstein, una adaptació basada en aquesta, la de Hart, i la de Trilla i Novella, que es contrasten amb els nivells de participació de l'EVJ, amb tres objectius. Primer, estimar fins a quin punt s'alinea aquest marc de les polítiques públiques valencianes amb altres teories de la participació. Segon, analitzar quins nivells d'exercici de participació possibilitem a la joventut. I tercer, plantejar quins tipus o nivells de participació són els més adients per l'educació en la participació amb joves amb l'objectiu principal de promoure la participació en el disseny, implementació i avaluació de polítiques, així com l'exercici de la ciutadania plena.

L'EVJ planteja una escala de 10 nivells de participació juvenil, que proposa utilitzar en els diferents nivells territorials per avaluar objectivament la participació juvenil assolida, així com de mètode o procés educatiu mitjançant el qual augmentar progressivament la participació juvenil. Aquest marc serveix per analitzar el grau de participació juvenil a la Xarxa Jove valenciana, així com d'horitzó desitjable dins el qual avançar.

En les distintes escales analitzades els nivells bàsics són purament representatius, categoritzats amb termes tan al·legòrics com “manipulació” o “no participació”, en tant que a les persones ‘participants’ se les utilitzaria deliberadament com a consumidores o objectes passius per a un fi distint i aliè a la seua voluntat de participació i un greu caire utilitarista. L'EVJ obvia aquests estadis i estableix els seus nivells de participació més simples (1-3) de contacte, informació i consulta, que en la proposta de Trilla i Novella (2001) ja es troben al segon nivell de participació anomenada “consultiva”, i en l'escala d'Arnstein, simbòlica. L'EVJ obren possibilitats de participació a partir del nivell 4-5 que encaixen dins la ‘participació projectiva’ definida per Trilla i Novella, abarçant des de la presa de decisió i el co-disseny fins a nivells superiors com la d'implementació de polítiques, programes i projectes, culminant amb la cogestió, la gestió parcial o total per part de joves. L'EVJ conflueix amb l'escala d'Hart en aquest sentit, diferenciant nivells de participació segons si l'iniciativa i gestió és majoritàriament juvenil o impulsada per adultes (l'Administració, en el nostre cas). Des de la perspectiva d'educació en la participació per a una ciutadania activa, empoderada i compromesa (mantra-objectiu al qual se sol apel·lar des de les polítiques de joventut discursivament), la participació consultiva pot funcionar per a determinades decisions i processos, però és clarament insuficient. En aquest treball es defensa la necessitat d'aspirar –i per tant, promoure i possibilitar–, processos i experiències amb clara vocació i projecte pedagògic dirigits a una participació projectiva, caracteritzada per l'agència de les persones participants, el compromís, la corresponsabilització i la implicació de les participants com a projecte propi, així com la participació activa en les diverses fases de l'activitat; amb l'horitzó utòpic però innegablement desitjable d'assolir la gestió ciutadana d'allò que li afecta.

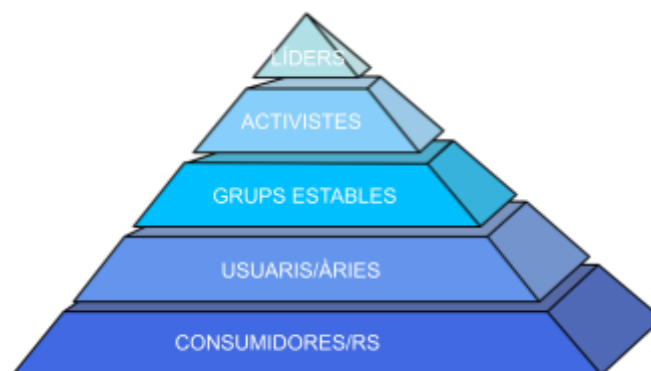
Un model educatiu de participació projectiva: la Federació de Cases de Joventut

La [Federació Valenciana de Cases de Joventut](#) (FVCJ) és una entitat sense ànim de lucre dedicada a la gestió de Centres Juvenils, que aglutina distintes associacions juvenils amb principis de gestió comuna dels projectes desenvolupats als diferents municipis amb joves

i adolescents. Dels principis declarats per la FVCJ, destaquen com a rellevants per a aquest TFM el caràcter democràtic i participatiu de la gestió dels projectes, la metodologia professional emprada, centrada en la qualitat educativa del projecte i no en l'espectacularitat d'esdeveniments, i per descomptat, el principi de subsidiarietat que propugna la gestió ciutadana dels serveis públics a través del teixit associatiu professionalitzat, amb la participació merament subsidiària de l'administració.

Als Centres Juvenils de FVCJ les joves decideixen les activitats i s'organitzen per a fer-les, s'impliquen, assumeixen responsabilitats amb un rol central en el desenvolupament, funcionament i gestió de l'espai i projecte. Es caracteritzen per una metodologia d'intervenció focalitzada en l'educació en la participació, l'oci educatiu, l'educació en valors, el foment del compromís i l'assumpció de responsabilitats individuals i grupals per millorar la participació de la joventut i la transformació social. La FVCJ està agermanada i col·labora amb la Federació de Cases de Joventut d'Aragó, compartint conceptes i concepcions quant a la participació i la metodologia del treball amb joves en el lleure i l'educació no formal. Un dels principals aspectes a remarcar és la teoria de la Quintuple estructura de la participació, ideada per José Luis Palacios, d'acord a la qual la participació juvenil es categoritza en 5 nivells, en cadascun dels quals s'exerceix un grau de participació i d'implicació escollits o possibles. Aquesta metodologia s'empra en distintes entitats del Moviment Laic i Progressista (MLP), i és la metodologia base de la FVCJ mitjançant la qual es realitzen projectes d'educació en la participació i compromís social a través del lleure amb joves i adolescents.

Imatge 1. Quintuple estructura: categories de joves segons nivell de participació i implicació

Font: elaboració pròpia a partir de la descripció de la QE

La QE segmenta la participació per nivells, segons l'interés personal (Fortacín, 2019):

- Líders juvenils: joves susceptibles de participar en estructures juvenils com líders
- Activistes: sense la potencialitat d'assumir la direcció de projectes associatius, són joves actius, amb capacitat per a induir a altres persones a les activitats.
- Membres de grups estables: joves que participen de manera contínua en una activitat amb un cert nivell de compromís.
- Usuaris: aquells joves que participen amb un cert nivell d'assiduïtat en les activitats juvenils i els serveis oferts per l'entitat.
- Consumidors: persones que consumeixen l'activitat realitzada ocasionalment
- Totalitat dels joves: totes les persones que conformen la població diana

Segons el posicionament a la piràmide es predefineixen activitats possibles: de direcció, de tasca, de grup, d'ús, de consum, de recepció... Aquesta metodologia emprà l'oci des d'una òptica pedagògica, creant entorns que faciliten l'aprenentatge, suposen mecanismes d'integració dins la societat i fomenten la comprensió dels drets i deures de la ciutadania, com a assaig experiencial de la ciutadania activa. (Fortacín, 2019). A més a més, les persones joves i els grups s'identifiquen amb distintes fases dins el procés d'educació en la participació, augmentant les responsabilitats a cada fase del projecte.

Aquest marc teòric resulta d'importància per a aquest TFM en tant que és una escala de participació plenament aplicable (i ja aplicada a distints territoris de l'estat espanyol) per a la intervenció i l'educació en participació de joves i adolescents.

En segon lloc, la metodologia d'educació en la participació de la FVCJ es basa 4 fases:

1. **Anàlisi de la realitat:** fase d'informació respecte de necessitats i possibilitats de la realitat del grup, de l'entorn immediat (context local) i global (societat).
2. **Presa de decisions:** fase de debat i decisió a través del consens col·lectiu i a fi de trobar solucions majoritàries però inclusives amb les minories.
3. **Acció:**
 - a. **Assumpció de responsabilitats:** repartiment de tasques necessàries per executar les decisions preses, amb compromís individual i col·lectiu.
 - b. **Planificació i organització:** disseny i execució dels acords, d'acord a responsabilitats assumides individualment i cooperació i coordinació grupal.
4. **Avaluació:** fase final de valoració crítica del procés, responsabilitats, coordinació, compliment d'objectius i resultats obtinguts.

Es tracta doncs d'un procés continu i cíclic, donat que després d'avaluar (analitzar), es torna a prendre decisions, per seguir organitzant-se a fi d'aconseguir els objectius.

A les Cases de Joventut les i els joves treballen a partir d'aquesta metodologia, ja siga per preparar una activitat puntual com un sopar amb activitats, una activitat anual de major envergadura i planificació com una esdeveniment per a la resta de joves del municipi, o activitats estables del Centre Juvenil que les pròpies adolescents proposen, dissenyen, executen i avaluen, amb el suport i acompanyament d'un/a professional. Per tant, la tasca de les professionals de la FVCJ se centra no tant en la realització d'activitats d'oci (si bé, òbviament, per a poder treballar amb joves cal ser capaç de dinamitzar activitats), sinó en explotar el procés de l'activitat (decisió, disseny, execució i avaluació) per tal que el grup de joves s'informe, consensue, prenga responsabilitats i s'organitze per a assolir el seu objectiu; és a dir, aprofitar les activitats com a reclam per a generar el temps, espai i la possibilitat d'educar activament en la participació juvenil.

Aquest enfocament correspon en gran mesura al posicionament de Soler i Trilla quan afirmen que els processos grupals per aconseguir un objectiu comú, que reforcen la pertinença al grup i impliquen una assumpció de responsabilitats, tenen un impacte positiu sobre l'autoestima de les persones joves, al temps que citant a Salusky *et al.* (2014) els processos que treballen la responsabilitat i perseverança dins un equip i amb suport professional afavoreixen l'empoderament juvenil (Soler *et al.*, 2017).

4. Anàlisi de les polítiques públiques d'intervenció educativa amb joves de la XJ

En aquest apartat es presenta la metodologia emprada per a l'anàlisi dels Plans Joves de la Xarxa Jove, així com les seues principals conclusions i l'anàlisi específica d'aquelles actuacions educatives d'acord als àmbits prioritaris prèviament establerts.

4.1. Metodologia i àmbit d'anàlisi

L'estudi dels Plans Joves es basa en l'anàlisi de discursos, en tant que s'ha revisat i categoritzat allò planificat, sobre el qual encara no es pot constatar la materialització a la realitat, i per tant, es tracta de *declaracions d'intencions* del que es pretén executar.

En primer lloc s'ha realitzat la selecció dels Plans Joves a analitzar, d'entre els ja aprovats i publicats a [la web Xarxa Jove](#), utilitzant-ne diversos criteris per a la selecció:

- a. **Representativitat territorial i poblacional.** S'han triat Plans Joves representatius de la diversitat del territori: entitats municipals i supramunicipals (Ajuntaments i Mancomunitats), tamany de població i tipus de territori (zones i rurals urbanes).
- b. **Qualitat mínima.** Criteris mínims de qualitat, per garantir que s'analitzen els Plans elaborats amb major rigor i professionalitat:
 - Vigència: plans vigents i que ho estiguen mínim fins 2024 (plurianuals).
 - Metodologia d'elaboració harmonitzada: Plans aprovats en els darrers dos anys (2020-2022), realitzats d'acord a un context i un marc metodològics comuns.
 - Estudi de necessitats juvenils i processos participatius de codisseny de les polítiques juvenils: incorporen les propostes recollides durant el procés d'estudi de la joventut i els Fòrums Joves, evitant Plans no participats.
- c. **Grau de planificació de les intervencions:** mínim de planificació de les accions amb definició d'objectius, temporalització i sistema d'avaluació.
- d. **Pressupost:** mínima assignació pressupostària o menció concreta que garantisca la reflexió realitzada per al disseny, i per tant, en les possibilitats d'implementació.
- e. **Personal responsable:** entitats constància d'existència de personal responsable de la implementació del Pla, descartant aquelles que ja no compten amb personal en plantilla i que per tant tindran una dubtosa implementació.

En total, s'han analitzat 10 Plans Joves, que representen el 25% dels Plans publicats i vigents fins l'actualitat; amb la següent mostra d'entitats de la Xarxa Jove següents:

Taula 1. Plans analitzats segons província, tipus d'entitat i xifres de població

	CASTELLÓ	VALÈNCIA	ALACANT
MANCOMUNITAT (codi + població)	M1: 5.000-20.000	M2: 5.000-20.000 M3: 20.000-50.000 M4: 50.000-500.000	<i>Cap Pla compleix els criteris mínims establerts</i>
AJUNTAMENT (codi + població)	A1: 5.000-20.000 A2: 20.000-50.000	A3: 5.000-20.000 A4: 20.000-50.000	A5: 5.000-20.000 A6: 20.000-50.000

L'anàlisi dels Plans s'ha realitzat d'acord a una *rúbrica* prèviament establerta, creada per l'autora d'aquest TFM, a fi d'harmonitzar la comparació i categoritzar els resultats, que inclou els distints ítems a analitzar: informacions bàsiques dels Plans Joves, criteris de qualitat dels Plans, criteris de qualitat respecte dels àmbits d'intervenció amb joves, categorització de mesures, i explicitació de determinats conceptes clau per a l'anàlisi.

Les intervencions dissenyades als Plans s'han organitzat en un primer nivell en tres grans eixos, alineats amb la demanda d'anàlisi dels Plans realitzada al Servei d'Assistència tècnica per part de l'IVAJ per al Congrés de Polítiques de Joventut:

- Informació/emancipació (polítiques de transició i polítiques nuclears)
- Apoderament/Participació (polítiques afirmatives, específiques i de participació)
- Intervenció amb joves per a la seua integració: oci educatiu (treball amb adolescents), educació en valors, recursos treball en joventut (polítiques afirmatives, polítiques específiques, i d'educació no formal i participació)

Per a l'anàlisi dels àmbits centrals del TFM (participació, educació en valors i oci educatiu) s'han categoritzat les intervencions planificades d'acord a distints criteris de qualitat¹⁷, definits a partir dels conceptes exposats al Marc normatiu i conceptual, a fi que l'anàlisi respecte els mínims establerts al marc autonòmic. Els criteris considerats aborden des de la durada dels programes (estabilitat vs. esporadicitat), als nivells i tipus de participació, tipus d'oci programat, grau d'intenció educativa, competències treballades, tipus de valors, així com d'altres observacions sobre la qualitat del Pla.

Per altra banda, s'ha analitzat també si els Plans Joves esmenen de forma explícita els conceptes clau per a este TFM, vinculat als principals àmbits d'intervenció revisats. Les paraules clau, la presència de les quals s'ha recercat són: *Educació no formal* -

¹⁷ Als Annexos d'aquest treball es pot trobar una taula resum de la rúbrica/model anàlisi dissenyat

empoderament - co-decisió/co-gestió - ciutadania - competències; així com si aborden àmbits de prioritària intervenció basada en problemàtiques juvenils constades.

Com que l'anàlisi de les intervencions educatives dissenyades als Plans de Joventut no pot considerar-se més enllà de la vocació discursiva prèviament exposada, i a fi de no quedar-nos en una mera descripció d'aspectes positius i millorables, o en la realització de recomanacions utòpiques però sense aplicabilitat, així com cuidant de no resultar excessivament crítiques al punt de minusvalorar el potencial i feina feta pel personal tècnic de joventut (Grau i Montalbà, 2019), l'anàlisi s'ha realitzat amb un esforç el més propositiu possible per tal de contribuir als objectius de les entitats locals amb propostes concretes, útils i pràctiques, així com pautes generals perquè les intencions s'implementen amb el màxim contingut i efectivitat, o almenys, contribuir-ne amb la pròpia visió al debat que convindria realitzar al Congrés de Polítiques del País Valencià.

A fi de contribuir a l'èxit de les polítiques autonòmiques i l'EVJ, és útil detectar el grau d'alineament o divergència entre allò que l'IVAJ proposa i la contribució i traducció a les polítiques locals, per tractar de conjugar els discursos i vincular-los a la pràctica real. L'administració autonòmica ha atorgat un gran pes a l'àmbit local, i els Plans Joves han d'orientar-se i guiar-se pel Pla autonòmic –sense obviar les especificitats i necessitats locals. És fàcil concordar que l'impacte col·lectiu sempre serà superior que l'acció com unitats aïllades, i just la Xarxa Jove té aquesta vocació multiplicadora i cohesionadora. Els objectius compartits requereixen consensuar i sumar forces per maximitzar el potencial i efectes de la feina, dins la creativitat pròpia de cada equip de joventut. Per tant, s'han cercat també confluències, similituds i programes compartits per harmonitzar les intervencions, optimitzar recursos i esforços, i transferir coneixements i bones pràctiques; factor clau pels equips de treball reduïts, i per a la Xarxa en conjunt.

4.2. Anàlisi Plans Joves

En aquest apartat es presenten les principals conclusions de l'anàlisi de discursos:

4.2.1. Anàlisi general dels Plans

La tasca d'anàlisi dels Plans, d'acord a la metodologia exposada, s'ha centrat en uns àmbits d'intervenció en joventut específics. Això no obstant, la revisió en general dels Plans permet extreure'n una bateria d'aspectes positius i millorables en termes generals:

Taula 2. Principals aspectes positius i millorables detectats als Plans Joves

Aspectes positius	Aspectes millorables
<ul style="list-style-type: none">• Èxit en la realització i publicació de Plans, la gran majoria primers Plans• Harmonització de mecanismes, possibilitat de certa comparativa• Participació juvenil de nivell consultiu• Qualitat acceptable d'acord a la formació professional, temps i recursos• S'inclouen en general els principals eixos que contempnen la integralitat de les polítiques de joventut• Es tenen en compte els principis i valors principals de la Llei i l'EVJ, principalment la participació, la igualtat i integralitat• Es preveuen polítiques participatives• Principals problemàtiques juvenils contemplades en general a tots els Plans• Es preveu el treball en xarxa entre distints departaments i agents de distints nivells territorials	<ul style="list-style-type: none">• Gran volum de Plans encara en disseny, procés costós i lent en moltes entitats• Presentació de les necessitats i propostes juvenils general i poc acurada• Diversitat en en el nivell de qualitat i profunditat dels Plans• Diferències constatades en la interpretació de conceptes i àmbits 'clau'• Temporalització poc acurada• Participació juvenil irregular en l'elaboració de Plans i no vinculant• Mesures generalistes, no específiques per a grups d'edat• Equips insuficients per a implementació i avaluació de qualitat de totes les mesures• Manca de pressupost o pressupostos poc detallats- dubtosa aplicació• Indicadors d'avaluació simples i generals• Nivell discursiu, impossibilitat de constatar potencialitat real de les intervencions

Grau de desenvolupament de les intervencions planificades

Són una minoria els Plans que descriuen mínimament el contingut de les intervencions planificades. En tots els àmbits analitzats, les mesures es presenten generalment amb frases breus (a voltes més en forma d'objectius que d'intervencions per a assolir-los), per la qual cosa la majoria d'intervencions estan deficientment desenvolupades per poder analitzar-ne el nivell de participació i educació potencials.

4.2.2. Anàlisi de les mesures de participació

S'exposen les conclusions principals de l'anàlisi a partir dels criteris pre-establerts:

a. Àmbit d'intervenció específic:

Tots els Plans Joves tenen la participació com a àmbit o eix específic.

b. Nivells i tipus de participació que permeten les intervencions planificades

Amb la informació disponible s'han tractat de vincular les propostes amb el grau màxim de participació que permeten d'acord amb l'escala de l'EVJ, constatant que cap Pla planteja superar els nivells 4-Proposta i 5-Disseny. Discursivament, ens trobem en un màxim de 5 en l'escala de 10 nivells. La participació prevista és generalment consultiva, i només en 3 casos es detecten propostes de participació projectiva amb implicació activa del grup. Tots els Plans preveuen participació ciutadana clarament impulsada des de la institució, i la majoria contempen cert suport a la participació social (entitats).

c. Durada dels programes (estabilitat, esporadicitat, durada prevista)

Són pocs els Plans Joves que detallen la durada de les intervencions vinculades a la participació, en general són mesures o bé constants, com l'oferta d'assessorament a entitats o informació sobre associacionisme i voluntariat, o de caràcter clarament puntual, com consultes i Fòrums d'una jornada, tallers i consultes. Només 3 dels Plans Joves preveuen programes participatius de forma estable en el temps (trimestral/anual).

d. Classificació de les intervencions per àmbits:

A fi de detectar similituds i diferències d'intervenció entre les entitats de la Xarxa Jove, s'han classificat les mesures previstes en diversos sub-àmbits que estableixen tant la Llei com l'EVJ, i que són comunament impulsats per les administracions públiques:

- **Educació en la participació:** En general, són pocs els Plans Joves que preveuen programes d'educació en la participació amb aquesta formulació; i es detecta una clara polarització entre un sector de Plans que inclouen diversitat de programes que impliquen transversalment educació en la participació, front a altres que es plantegen activitats puntuals i cap d'educativa. Si bé el programa Corresponsals s'emmarca als Plans i a la realitat a cavall entre la informació juvenil i la participació de joves en aquesta (sent un programa que té el potencial, però no sempre és participatiu), més de la meitat dels Plans Joves l'inclouen en l'àmbit d'educació en la Participació. Només 3 Plans preveuen processos d'APS.

- **Processos participatius de codisseny de polítiques, Fòrums joves:** La totalitat dels Plans revisats inclouen la realització de Fòrums Joves anuals per a promoure la participació de joves en el disseny de polítiques de joventut. No obstant, cap dels Plans Joves utilitza la terminologia de codisseny-coproducció-cogestió, fet que respalda l'anàlisi realitzat dels nivells de participació potencials de les mesures, limitant-se els processos de participació ciutadana també al nivell màxim de 5. Proposta, sense que les propostes juvenils siguin en cap cas vinculants. Només 1 dels 10 Plans analitzats esmena que les decisions juvenils es vinculen amb les polítiques, i que es reserve pressupost municipal per a propostes de Fòrums Joves.
- **Consells de la Joventut:** la meitat dels Plans Joves analitzats es proposen la constitució, manteniment o reactivació del Consell de la Joventut, sense gaire més informació, funcions, programes previstos, ni detalls que permeten més anàlisi.
- **Suport a l'associacionisme:** el suport a l'associacionisme és pràcticament majoritari, si bé es materialitza en mesures més o menys desenvolupades, des de la possibilitat d'assessorament, a la facilitació de formació específica i subvencions (molt minoritària). En la majoria dels casos, les mesures principals se centren en donar visibilitat a l'associacionisme, i algunes activitats de caire informatiu.
- **Promoció del voluntariat:** el 80% de les entitats planifica mesures de suport o promoció del voluntariat, en la majoria dels casos de caràcter informatiu (Borsa de voluntàries, difusió de possibilitats de voluntariat en l'àmbit social...) i una minoria planteja programes propis de voluntariat (neteja d'espais naturals, programes intergeneracionals i d'acompanyament entre joves amb circumstàncies diverses).

d. Competències treballades

Cap Pla Jove esmena les competències en aquest àmbit, ni tampoc l'educació per la ciutadania i la democràcia.

Resulten destacables certes conclusions de l'anàlisi d'aquest àmbit dels Plans Joves:

- En comparació amb les "iniciatives estrela" de les polítiques de participació en l'àmbit local que plantegen Grau i Montalbà (2019) a l'anàlisi de les polítiques participatives locals,, com els pressupostos participatius; cap Pla planifica aquest tipus de procés, probablement per la problemàtica de la manca de pressupost, i per les poques experiències a la Xarxa Jove d'aquest tipus d'iniciativa

- Les intervencions es plantegen de manera molt general i sense temporalització, per la qual cosa no és possible mesurar el grau de participació que permetran aquestes mesures realment, més enllà de suposicions fonamentades en la realitat existent.
- Cap Pla parla explícitament dels nivells de participació, i en general cap estableix indicadors específics per a mesurar la participació alineats amb l'EVI.
- Només 4 entitats nomenen el programa Reconoce o d'altres de reconeixement dels aprenentatges adquirits mitjançant processos de participació juvenil.
- Només la meitat especifiquen programes d'educació en la participació –obviant Corresponsals, considerat com un programa d'informació, però no sempre educatiu–, malgrat que és un encàrrec formal de l'IVAJ a les professionals del PdM.

4.2.3. Anàlisi de les mesures d'educació en valors

Es presenta l'anàlisi d'aquest bloc d'acord als criteris preestablerts:

a. Àmbit d'intervenció específic:

Tots els Plans Joves inclouen l'educació en valors; no obstant, només 3 la tenen com a eix específic; en la resta es detecta de forma transversal en intervencions vinculades en general a l'oci educatiu i/o al voluntariat, i en alguns casos, a l'àmbit de salut o inclusió.

b. Tipus d'intervencions programades:

L'educació en valors es concreta als Plans analitzats en major mesura en accions puntuals de sensibilització i conscienciació, només es detecten dues entitats que programen intervencions de major durada i esmentades com a “programes”, i no com a “activitats, campanyes, tallers, debats, xerrades”, commemoracions de ‘Dies de’ (Dia de la Dona, Dia de la Pau), i un llarg llistat d'intervencions basades en la difusió amb vocació sensibilitzadora però clarament puntuals i simbòlics a mode de declaració de principis i de *baixa intensitat educativa*. En gran part dels casos analitzats, la “intervenció” és definida més com un objectiu generalíssim: “*Promoure/programar activitats d'educació en valors...*”, “*Fomentar valors de...*”, sense concretar ni el tipus d'accions, ni els valors a treballar... per la qual cosa no queda clar com s'abordaran.

c. Tipus de valors previstos a abordar:

Predominen clarament valors finalistes, sobretot igualtat, ecologia i sostenibilitat, valors personals, tolerància i respecte a la diversitat i la interculturalitat, i d'altres esmentats

esporàdicament per una minoria de Plans, com empatia, resiliència, valors solidaris, cooperatius, democràtics, prevenció de discursos d'odi, mediació i convivència... En múltiples casos es planteja l'acció des del contravalor (bullying, violència, racisme...). Es detecta una notable carència d'educació en valors instrumentals, fonamentals per a la implicació i acció grupal per altres tipus de valors; detectant-se només tres Plans Joves que els treballarien a partir de programes proposats, però sense explicitar-ho en la definició de la intervenció. Manquen també programes que versen sobre educació per a la ciutadania, valors democràtics, civisme... Quant als ODS, marc de cooperació internacional en àmbits socials que solen vincular-se a l'educació en valors, s'ha registrat que només 2 Plans els nomenen com a marc de referència, valors i principis del Pla, i només un municipi explicita realitzar un programa d'educació entorn d'aquests.

d. Durada dels programes (estabilitat, esporadicitat, durada prevista)

En general, les intervencions en aquest àmbit tampoc no especifiquen la durada, exposen la seua esporadicitat (1 mensual, trimestral, anual...), o bé s'interpreta la seua puntualitat per la redacció de la intervenció (campanyes, tallers, activitats...). Sí que destaquen principalment tres Plans que esmenen programes de voluntariat plurimensuals (trimestrals o fins i tot anuals), vinculats en major mesura al voluntariat entorn d'algun d'algun valor específic, com igualtat, diversitat i mediació.

A major participació juvenil i diversitat d'accions per desenvolupar experiències i habilitats, major potencialitat educativa. A major durada dels programes, major capacitat d'incidència i treball sobre valors i actituds com la responsabilitat, compromís personal i social, autoeficàcia, perseverància, entre d'altres necessaris per a sostenir activismes voluntaris i assolir millores socials. Convé ser conscients de la diferència entre educació i sensibilització; els 'Dies de' són útils per reivindicar i posicionar-se, però no transformen la realitat si no s'acompanyen d'altres accions participatives.

4.2.4. Anàlisi de les mesures d'oci educatiu

Per a l'anàlisi d'aquest bloc de mesures, s'han considerat els següents criteris:

a. Àmbit d'intervenció específic:

La totalitat de Plans Joves compta amb un apartat específic per a l'oci educatiu, ja siga com a eix d'intervenció del Pla, o com a àmbit dins d'un eix.

b. Durada dels programes (estabilitat, esporacitat, durada prevista)

Un 40% dels Plans Joves analitzats plantegen programes d'oci educatiu amb estabilitat, de durada trimestral o anual, sense especificar nombre d'hores setmanals. La resta, no especifica cap dada, o bé són activitats expressament puntuals sense una periodicitat establerta, o almenys explicitada. De nou, la manca de definició de les intervencions, i els termes utilitzats per planificar-los situen les intervencions al nivell d'activitats i tallers esporàdics, puntuals i poc concrets, formulat habitualment com “*Programar/Oferir/Planificar i executar... activitats d'oci educatiu*”

c. Nivells i tipus de participació que permeten

Pel que fa als nivells i tipus de participació contemplada, en la línia de la Declaració d'Oci Educatiu, es constata que la majoria de Plans Joves directament no preveuen cap participació de la gent jove, més enllà del nivell usuari-consumidor; d'entre els 4 que sí preveuen discursivament participació juvenil, 2 són de nivells baixos amb participació de tipus consultiva, i només 2 preveuen una participació projectiva i implicació de les persones joves en el co-disseny i co-gestió dels programes d'oci educatiu.

d. Presència d'educació en valors

Considerant els tipus de valors definits a la Declaració d'Oci Educatiu de la Xarxa Jove, que hauria de guiar justament l'àmbit analitzat, es podria *concedir* que, segons els programes més recurrents dels Plans Joves, es promouen alguns valors relacionats amb el **desenvolupament personal**, principalment la creativitat; **amb el desenvolupament social**, la capacitat de comunicació i la resolució de conflictes; però destacadament aquells vinculats **amb el desenvolupament ètic**, la tolerància i el respecte pels altres, la comprensió i l'aprenentatge intercultural, la igualtat de gèneres i el diàleg intergeneracional. No obstant, d'entre aquest llistat de valors, n'hi ha també una greu omissió generalitzada de valors clau per al desenvolupament personal, social i ètic com són l'autonomia, l'actitud crítica i d'obertura, la ciutadania democràtica, la participació, la solidaritat i justícia social, la responsabilitat, l'educació per a la pau i la no-violència i els drets humans. Sumem que independentment d'allò que vulguem (o puguem) prioritzar, és qüestionable pretendre generar cap educació ‘transcendental’ mitjançant una activitat de 2h de caràcter anual, o amb el visionat (si aconseguim arribar-hi a la joventut) d'una campanya en xarxes socials.

Es constaten únicament 3 Plans Joves que malgrat no especificar-ho, treballen valors instrumentals, junt amb els finalistes anteriorment esmentats, amb processos de durada mínim trimestral i amb un destacat caràcter de responsabilitat i organització.

e. Competències treballades, intencionalitat educativa

No esmenades en un 80% dels Plans Joves. Es pot interpretar que es treballen competències interpersonals, comunicatives, d'expressió artística, a mode informal, però l'objectiu no es planteja educar en això, sinó que l'experiència pot possibilitar-i'gi, sense que implique una acció educativa planificada i intencionada. Destaquen especialment 2 Plans Joves que sí que plantegen programes d'oci educatiu amb objectius d'aprenentatge, organització grupal per a l'acció, treball del sentiment de pertinença. Considerant que amb allò exposat hi haja certa educació en el lleure, en termes generals es tractaria de pedagogia de l'activitat, i fins i tot del producte; amb un percentatge molt baix d'entitats que puguen encaixar en la pedagogia del projecte.

f. Tipus d'oci proposat:

L'anàlisi evidencia que l'oci educatiu no és un concepte clar, s'identifica majorment amb l'oci saludable (l'oci sense alcohol i drogues, oci esportiu i a la natura) i cultural (foment de la lectura, creació artística i cultural), i fins i tot amb oci consumista (activitats qualssevol puntuals, amb joves com a consumidores o usuàries). Es constaten de nou dos 'grups' diferenciats: els qui interpreten l'oci en la línia més integral de la Declaració d'Oci Educatiu, i els qui ho fan amb l'oci socialitzador, saludable o cultural. En general l'enunciació dels programes no deixa clar quin tipus de programa o activitat és, quins valors es treballen, en quin grau hi participa la gent jove, la intencionalitat educativa, ni les competències que potencialment s'hi treballen. Es detecta a més a més distints nivells ben diferenciats: Plans Joves en què hi ha una clara intenció educativa transversal als distints eixos, front d'altres Plans Joves que aborden els àmbits analitzats des de perspectives més simbòliques, anecdòtiques, i amb caràcter entretenidor, si bé sí que es cuida que aquest oci promoga hàbits saludables, creativitat i cultura entre la gent jove. Convé en aquest cas constatar que no s'estan realitzant esforços per atreure joves a intervencions ja oferides per altres àrees com Esports o Cultura, i treballar en xarxa.

En conclusió, podríem dir que l'oci educatiu a la Xarxa Jove és en bona mesura una barreja indefinida (i subjectiva, donada la manca de criteris estrictament i formalment establerts) d'intervencions educatives en el lleure que, segons el territori i la concepció, es troben en molts punts distints de la intersecció entre l'animació sociocultural, l'educació en el lleure, l'esplai i les activitats extraescolars (Soler, 1992), sumant-ne el voluntariat. S'entremesclen també la pedagogia del lleure i de l'AsC, amb programació de cursos de monitoratge i AsC (MAT i d'altres) junt amb la programació d'activitats de lleure més 'extraescolar' i fins i tot de consum. Donat que és un eix específic en la totalitat dels Plans Joves valencians, caldrà fer un exercici de reflexió i millora per poder mantenir i defensar l'etiqueta d'oci "educatiu".

4.2.5. Altres àmbits destacables

Donat que es detecten àmbits presents a la majoria dels Plans Joves, cadascun dels analitzats organitza les seues intervencions planificades sota uns eixos o àmbits, per la qual cosa l'anàlisi realitzada ha permés extreure algunes conclusions també sobre d'altres d'interés juvenil, o bé d'estudiada necessitat d'acord a la realitat juvenil actual:

- **Emancipació:** la totalitat dels Plans compta amb l'eix d'emancipació, abarçant vivenda, treball, formació, transport... si bé en la majoria dels casos les intervencions es basen en la informació: assessoraments o campanyes informatives de recursos de la GVA dirigits a joves, tallers i accions formatives puntuals.
- **Salut mental:** la totalitat dels Plans analitzats preveuen en major o menor mesura programes, tallers, campanyes, xerrades de prevenció de problemes de salut mental, i en un grau molt baix serveis d'atenció a la salut mental de joves.
- **Atur juvenil:** tots els Plans inclouen dades sobre l'atur juvenil, i mesures mínimes per millorar l'empleabilitat juvenil, com assessorament, programes formatius, col·laboració amb ADL i serveis d'ocupació.
- **Violència sexual:** la totalitat de Plans inclouen programes o accions puntuals de conscienciació i sensibilització en igualtat de gènere, alguns en prevenció de violències masclistes. Alguns preveuen programes d'educació sexual per la salut sexual, només 3 preveuen intervencions específiques contra la violència sexual.
- **Addiccions:** s'aborden en la majoria de Plans a partir de la col·laboració amb les UPCCA, però la definició no permet concretar quines addiccions es prevenen.

- **Erasmus+:** només un terç dels plans inclou donar informació sobre Erasmus+ i mobilitat, però cap preveu treballar-ho amb joves per a participar-hi activament.
- **Millora del Departament de Joventut:** alguns Plans Joves inclouen la contractació de personal amb subvencions de l'IVAJ, certa formació i coordinació amb altres agents, però en general, es detecta una important manca d'iniciativa de millora de la pròpia professionalitat, competències i capacitats.

Quant a la menció o referències explícita a conceptes clau per a l'àmbit del treball amb joves, així com per al contingut i anàlisi d'aquest TFM:

- **educació no formal:** un terç dels Plans no inclou el concepte, però sí mesures
- **competències educatives:** dos terços dels Plans analitzats nomenen les competències educatives en alguna part del Pla Jove com a referència 'teòrica', però només un Pla inclou competències específiques dins les seues mesures.
- **empoderament juvenil:** la majoria inclouen alguna menció discursiva en els principis i valors dels Plans, només un Pla Jove inclou l'objectiu d'empoderar entre les seues mesures concretes, i vincula l'empoderament amb la mobilització social.
- **ciutadania:** tots els Plans excepte 2 esmenen el concepte, particularment en la declaració institucional de principis i valors del Pla Jove, però només 2 Plans incorporen l'objectiu de promoure l'exercici de la plena ciutadania o crear una ciutadania activa entre les seues intervencions concretes. Fet que mostra que aquest concepte és molt present a nivell discursiu, però poc materialitzat a la pràctica.

4.3. Conclusions de l'anàlisi comparativa

La comparació i anàlisi dels discursos s'ha centrat en els àmbits d'intervenció de l'educació en la participació, l'oci educatiu i l'educació en valors. La conclusió central és que es diferencien dos grups clars quant a la intencionalitat educativa i participativa de les intervencions: un 70% planifiquen intervencions de baixa intensitat educativa i participació simbòlica o consultiva, basades principalment en activitats puntuals; front a un 30% que inclouen diversitat de programes, projectes i activitats que aborden l'educació no formal, participativa i en valors amb caràcter més estable, i amb processos que podem categoritzar dins la pedagogia del grup i el projecte.

Així, es constaten determinades mesures ‘estelars’ com la promoció de la participació juvenil en les polítiques públiques a partir dels Fòrums Joves (generalment de caràcter puntual, amb una jornada anual), suport a l’associacionisme i el voluntariat, en la majoria de casos a partir d’informació i difusió, i el programa Corresponsals que molts Plans Joves ubiquen dins l’eix de participació, en tant que programa d’educació en la participació, si bé l’objectiu principal d’aquest n’és la informació juvenil participada.

En general, respecte dels nivells de participació establerts a l’EVJ, la totalitat dels Plans Joves analitzats se situen entre els nivells 3-5 d’opinió, proposta i co-decisió, quedant-se a la meitat de l’escala i evidenciant que l’objectiu de la cogestió és encara llunyà.

Quant a l’oci educatiu, eix central en la Xarxa Jove valenciana, hi ha també certa polarització entre aquelles entitats o professionals que conceben l’àmbit com la programació d’activitats de socialització, culturals, esportives i d’oci saludable, puntuals i generalment inconnexes, i d’altres que incorporen programes estables amb objectius més participatius i d’educació en valors ètics i personals, i treball comunitari i de grup. L’àmbit de l’oci educatiu i de l’educació en valors s’amalgamen en la majoria dels Plans analitzats, sent l’educació en valors un àmbit transversal a l’oci educatiu i el voluntariat, centrat en valors finalistes (igualtat, ecologia, tolerància, respecte), amb una notable manca de Plans que aborden l’educació per la ciutadania, l’empoderament, els valors democràtics i/o instrumentals, com la responsabilitat i el compromís cívic.

En termes generals, malgrat la deficient definició de les intervencions, objectius específics i metodologies, s’identifiquen accions que responen majoritàriament a la pedagogia de l’activitat, fins i tot del producte en alguns casos, i una minoria destacable de Plans Joves que sí preveuen el treball amb projectes estables i activament participats amb la gent jove, que encaixarien en la pedagogia del projecte d’alta intensitat educativa. Destacable és l’extesa interpretació de l’educació com a mera sensibilització, amb una absència total de projecte pedagògic ni de treball per competències educatives.

Sense ànim de desprestigiar els avanços fets a la planificació de les polítiques juvenils al País Valencià, hem de reconèixer que l’estat del treball professional amb joventut des dels serveis públics es troba actualment en un estat un poc confús i amb necessitat d’esclarir criteris comuns i mínims, intersecció de diferents metodologies de la intervenció educativa en el temps lliure, i intervencions molt centrades en la informació,

la sensibilització, i molt menys en la participació ciutadana i social i l'empoderament juvenil, malgrat que tots dos són objectius centrals a tots els Plans Joves.

Considerant les dificultats generalitzades de les entitats per aconseguir la participació de joves per bé que siga en activitats simbòliques o consultives, resultaria mandatori que els Plans Joves incorporaren mecanismes i accions per augmentar l'educació en participació ciutadana i l'educació en valors, i impulsar processos estables i educatius que subsanen les dificultats de convocatòria. Dubtosament generarem major participació o una educació social, si es possibilita un dia a l'any amb accions esporàdiques.

L'estat actual de la planificació de la intervenció educativa amb joves a la Xarxa Jove corrobora la conclusió de Soler (1992) sobre la Catalunya dels 90: “*un sector ric en intervencions educatives que cal treballar, sistematitzar i definir professionalment*”.

Es conclouen diverses carències tant en el plantejament pedagògic de l'educació en el lleure com en la participació juvenil i ciutadana efectives, però n'hi ha una de clau: les professionals planifiquen no per motivació intrínseca, sinó per mandat formal, amb carències formatives constatables en polítiques de joventut, intervenció amb joves i una manca de criteris i metodologies clares. Probablement no sabem com abordar-ho perquè ni tan sols hem reflexionat *per a què* promovem processos o accions participatives, i en què volem educar la joventut des de l'àmbit no formal i l'oci. Per altra banda, el mandat conflictua amb la realitat de l'entitat local, en què els responsables polítics no sempre tenen convicció en la importància i obligatorietat de promoure la participació ciutadana. És per això que aquest TFM defensa que mentre no tinguem els recursos, compromís polític i coneixements i possibilitats per realitzar processos reals i vinculants, la tasca tècnica o dinamitzadora en participació haurà de ser prioritàriament i eminentment educativa per tal que la joventut adquirisca hàbits útils de participació i valors de convivència i ciutadania responsable i compromesa. En la línia d'estudis sobre l'educació per la ciutadania, es constata que la participació significativa en processos participatius o d'educació amb metodologies actives i participatives té una notable incidència en la concepció, compromís, actituds i exercici de la ciutadania (Novella *et al*, 2013).

Serà necessari, ineludiblement, elevar la potencialitat i qualitat pedagògica de les nostres intervencions educatives, i emprar metodologies que garantisquen l'educació.

5. Recomanacions i propostes metodològiques

Una de les finalitats d'aquest TFM és realitzar una proposta metodològica basada en el marc conceptual i normatiu presentat en aquest TFM, les conclusions de l'anàlisi de discursos de la intervenció educativa amb joves als Plans Joves, i els propis coneixements i experiència educativa amb joves. Per descomptat, serà necessària l'adaptació de les propostes al context concret, d'acord a les necessitats juvenils i els recursos disponibles. Les propostes tracten de ser el més senzilles i efectives possible, però requereixen el suport de l'IVAJ i el treball en xarxes professionals.

5.1. Criteris i principis per a la intervenció significativa amb joves

La proposta presentada parteix d'uns principis i un posicionament propi, sustentat en el marc conceptual i normatiu presentat en aquest treball. Les intervencions educatives i de participació projectiva podran i hauran de desenvolupar-se des de les administracions públiques, en compliment de les normes reconegudes, alhora que es donarà suport a les entitats socials que treballen des d'aquestes perspectives, caminant cap a l'horitzó compartit d'aspirar a la coproducció, corresponsabilitat, cogestió, i fins i tot gestió total per part de la ciutadania. A més a més, aquest TFM defensa la visió de Novella *et al* (2013) que les institucions públiques, i per tant, el personal dels departaments de Joventut, han de promoure la participació autèntica i projectiva *per a garantir una construcció de la ciutadania caracteritzada per valors, actituds i accions, triant com a valor primordial el respecte i l'ètica social i personal; com a actitud, el civisme i el sentit de comunitat; i com a acció, la participació i el compromís.*

Així doncs, uns criteris guia bàsics seran:

- intervenció des del lleure amb perspectiva educativa, integradora, participativa
- **pedagogia i participació projectives**, basades en projectes i processos educatius que contempen l'adquisició de **competències** socials i ciutadanes, i amb una durada mínima que permeti un vertader procés educatiu
- **participació**: projectiva, com a procés educatiu d'activisme pedagògic; i dirigida a la participació ciutadana, avaluant el nivell de participació proposat i assolit d'acord amb l'escala de l'EVJ, amb l'objectiu d'arribar al màxim nivell

- educació en participació, en valors, voluntariat... vinculades al concepte de **ciutadania responsable, participativa, crítica i compromesa**.
- **educació en valors** prioritàriament amb vocació instrumental i per a l'exercici de la condició ciutadana i específicament juvenil, i els valors democràtics
- l'**oci educatiu** planificat, amb una clara intenció educativa, vocació integradora i professionalitat; amb participació juvenil activa, educació en valors, entenent l'activitat com a mitjà per assolir un objectiu educatiu superior
- **processos educatius** prioritàriament grupals, estables, dissenyats i avaluats en funció de l'adquisició de **competències**, basant-nos en les necessitats analitzades

Alguns principis bàsics a considerar per elevar el nivell de les nostres intervencions són:

1. El reconeixement de l'altre i d'una mateixa com a punt de partida fonamental: auto-(re)coneixement individual i com a col·lectiu per despertar el compromís i el treball de qualitat. Treball previ d'autocrítica, deconstrucció i autoformació per oferir i facilitar vertaders processos educatius i participatius, i no simbòlics com hem acostumat a viure personalment i proposar professionalment.
2. Saber què estem fent en tot moment, per què, i per a què. Treballar des d'ahí.
3. La intenció educativa és clau. La diferència és òbvia un cop formulada, però cal recordar-la: no és el mateix fer una activitat, que les joves vinguen i marxen 'entretinguts' i amb algun aprenentatge; que planificar un aprenentatge concret i intencionat, i utilitzar com a mitjà una activitat que contribuïska a assolir-lo, promovent la co-organització amb aquest i educar en hàbits d'organització grupal, planificació, assumpció de responsabilitats, execució, reflexió...
4. Intervenim amb responsabilitat i consciència plena d'educadores i facilitadores. La condició ineludible de basar-se en objectius educatius explícits que es traduïsquen en un projecte educatiu constatable, planificat i amb mecanismes d'avaluació de l'impacte educatiu. Que estem educant, ha de ser demostrable.
5. El nostre rol serà el d'acompanyants i facilitadores dels processos, i diluïrem la nostra figura i intervenció tant com siga possible, limitant-la a generar espais i dinàmiques, proporcionar pautes, propostes de materials i metodologies de dinamització a escollir per part de les joves en funció de les seues necessitats.

- Cuidarem el nostre rol com a pont de comunicació entre joventut i administració, i rendirem comptes a allò col·lectiu, a tots els nivells.
6. El treball per la coresponsabilitat i el principi de subsidiarietat de la joventut en allò públic: impliquem al màxim la joventut en tot allò que els afecta (i els afecta tot, com a tota la ciutadania) per generar ciutadania activa, perquè se'n senten part d'allò col·lectiu i apreguen a prendre part de la comunitat.
 7. Caldrà que les i els joves desenvolupen la competència de pensament crític per tal de tenir la capacitat de pensar, escollir i posicionar-se argumentadament; i tenim una part important de responsabilitat en aquest aspecte com a educadores.
 8. La participació activa, d'adhesió voluntària i orientada a la transformació (front a la consulta i democràcia representativa de caràcter passiu). Hem d'ampliar l'espectre de possibilitats a la joventut i superar accions limitades i esporàdiques d'educació en valors, ciutadania o participació simbòlica, posant els mitjans que eviten la realització d'accions de participació juvenil manipulativa i tokenista.
Com a mínim caldrà una reflexió profunda sobre què ha generat la nostra acció.
 9. Garantia de transparència d'informació, intencions, possibilitats i objectius. Serem transparents amb allò que perseguim, i potenciarem la perspectiva empoderadora front a la participació utilitarista com a tràmit burocràtic per a legitimar polítiques i per disminuir la conflictivitat social.
 10. Els processos participatius requereixen d'experimentació, el món evoluciona i no hi ha fórmules màgiques ni íntegrament extrapolables a distints contextos. Reconeixem el dret a *cagar-la*, i les potencialitats de l'aprenentatge a partir de l'error propi (juvenil, i professional), així com l'assumpció de responsabilitats.
 11. L'empoderament juvenil exigeix que les persones joves siguin reconegudes com a subjectes, i prendre en consideració les seues motivacions i preocupacions
 12. La implicació i protagonisme de la gent jove deu possibilitar-se en el màxim de fases: anàlisi, investigació, proposta, acció, implementació, avaluació...
 13. El vincle amb les persones joves que conformen els grups, la relació horitzontal, acurada i que té en compte les seues necessitats, preocupacions i interessos. Generar comunitat pròpia i relacions d'escolta i ajuda mútua.

5.4. Proposta d'intervenció

A les reflexions i recomanacions presentades s'afigen algunes propostes pràctiques que puguem contribuir a la millora de la implementació de les intervencions dels Plans Joves de la Xarxa Jove, a les distintes guies de suport a elaborar per l'IVAJ per a l'educació en la participació i en valors, com als grups de treball del Congrés de Polítiques. S'aborden distintes nivells: l'autonòmic, el nivell professional i la intervenció amb joves:

Nivell autonòmic: Institut Valencià de la Joventut (IVAJ)

Comptem amb documents normatius o estratègics que estableixen àmbits d'intervenció, mesures mínimes, i criteris de les polítiques, però hi ha també qüestions no resoltes:

1. El personal responsable del desplegament de les polítiques a nivell local, ja siga polític o tècnic, no sempre coneix els marcs teòrico-normatius, ni sempre tenen la formació suficient sobre mínims de les polítiques de joventut d'altres nivells.
2. L'EVJ és un bon referent, amb intervencions i recomanacions concretes; que requereixen de l'impuls local des de la municipalització de les polítiques.
3. Es formalitzen encàrrecs que el personal de les entitats públiques reb amb unes carències de base, s'estableix l'obligatorietat d'execució, però deficientment raonada, fonamentada i pautaada, això genera un disseny i resultats prou millorables.
4. Amb l'equador de la vigència de l'EVJ superat, de ben segur el desplegament pot millorar Cal avaluar què no s'ha materialitzat, per què, aprendre'n i corregir-ho.

Propostes generals per a la coordinació de les entitats públiques:

1. Definició de criteris clars:

- a. Definir què entenem per polítiques, i diferenciar-les de les 'activitats'
- b. Objectius d'intervenció prioritaris, que responguen a la realitat actual i territorial
- c. Definició de conceptes i encàrrecs prioritzats amb concreció i criteris d'execució: tipus de processos, durada, caràcter educatiu i competències predefinides, resultats esperats (indicadors de qualitat)
- d. Emfatitzar la incidència política als nivells locals. Obligació per resolució d'una mínima garantia de compromís (executar almenys una proposta juvenil amb pressupost, respecte a les directrius autonòmiques cap al personal del PdM...)

2. **Dotació de més recursos**, no sols econòmics, sinó formatius i materials (Guies, campanyes, merxandatge...). És necessari defugir menys, organitzar-se millor, complir amb els propis compromisos, per aconseguir els objectius autonòmics.

3. **Formació professional:**

- El personal s'incorpora a un àmbit nou, sense formació específica professional. Les línies han de ser clares, amb directrius concretes i mínims de qualitat, per evitar inventives no experimentades, frustracions, i processos contraproductius.
- Comptem amb un conjunt de personal tècnic, d'estudis universitaris de l'àmbit socioeducatiu¹⁸, i un creixent equip dinamitzador de cicles formatius superiors vinculats a l'animació sociocultural¹⁹, i un equip de professionals de la psicologia.
- Tot aquest cos professional és expert en educació i intervenció social, potser no han tingut l'espai adient per comprendre, empoderar-se i proposar des de les seues disciplines i estem *desperdiciant* un enorme potencial amb accions que no saben executar perquè calen unes bases prèvies per poder aplicar el seu coneixement
- Habitualment 'ignorem' el mirall d'Europa, i tota la feina desplegada per múltiples professionals i entitats que és necessari conèixer i tractar d'aplicar.
- Reconeixement de l'aprenentatge no formal: si RECONOCE serà la plataforma que reconeixerà l'aprenentatge, cal transmetre a l'equip responsable de la vessant de l'administració propostes de millora del reconeixement de competències, ampliant-lo més enllà de les activitats definides cap a processos d'educació en ciutadania democràtica, processos participatius, participació ciutadana en polítiques, representació ciutadana o associativa (Consells de la Joventut), etc. Així com incidir en què l'avaluació estiga preestablerta amb criteris concrets. No obstant, convé plantejar-se si els Marcs Europeus generen un major valor i universalitat de les competències reconegudes, i les certificacions generades.

¹⁸ Educació Social, Treball Social, Psicologia, Pedagogia o Magisteri, i qualsevol altra titulació universitària superior amb experiència i formació en l'àmbit de polítiques integrals de joventut i desenvolupament comunitari

¹⁹ Cicle formatiu de grau superior de FP: tècnic/a superior en Animació Sociocultural Turística, en Integració Social, en Animació Sociocultural o qualsevol altra titulació de la família professional, o persones amb un altre títol de Formació Professional de grau superior, sempre que acredite haver realitzat alguna de les formacions mínimes reconegudes.

NIVELL PROFESSIONALS DE JOVENTUT

Quant a la proposta per a nosaltres, les professionals que intervenim en joventut, allò ideal seria autoaplicar-nos grupalment metodologies i processos que volem facilitar amb joves, per experimentar-los, i que ens servisquen a la millora de la praxis professional. La metodologia bàsica, ja emprada per a elaborar els Plans Joves i els Fòrums, i que convindria emprar: 1. Anàlisi de la realitat, 2. Presa de decisions, 3. Actuació: assumpció de responsabilitat i organització i execució de l'acció grupal, 4. Avaluació col·lectiva.

Si no som capaces de participar en processos de millora de la nostra feina, quan a més a més ho necessitem imperiosament, difícilment podrem 'exigir' cap participació juvenil i ciutadana. Si nosaltres no ens eduquem en allò que 'pregonem', no educarem ningú.

1. Anàlisi de la realitat i consens deontològic²⁰

En primer lloc, es llancen unes quantes idees-dilema que convindria plantejar-nos al Congrés de Polítiques, ja siga per trobar-li un sentit a l'estrés general, o per alleujar-lo:

- Què estem segures i d'acord que tothom desitgem per a la joventut?
- Quan no estiguem, en què es notarà el nostre buit? Com ens fem vertaderament útils i no prescindibles? Què garanteix que siguem necessàries socialment?
- Si el dia de demà acaba la nostra feina, què voldrem haver deixat?
- Necessitem ser expertes en totes les temàtiques? O necessitem insistir en el treball coordinat i transversal, i en la construcció col·lectiva?
- Què, de tot el que se'ns demana, realment creem important i imperant, i què no?
- Com apliquem de manera efectiva els principis que amb els nostres Plans Joves?
- Què garanteix que la nostra intervenció esdevinga una aportació significativa?

2. Formació professional: autoavaluació i millora de les competències professionals

A Europa, les nostres homòlogues parteixen habitualment del *Youth Work assessment*, l'autoavaluació de les competències per al treball en joventut, a fi d'auto-detectar punts forts i febles, propis i de les xarxes de treball, i així potenciar oportunitats i corregir deficiències. Existeixen multitud de ferramentes per a l'autoavaluació, de més generals,

²⁰ Recentment s'ha obert precisament aquest debat a través de la plataforma [SOCIE. Som Oci Educatiu](#), al qual convindria que hi participaren més professionals que estan assumint el seu paper dins l'oci educatiu i l'educació en el lleure, així com traslladar aquests debats al Congrés de Polítiques de l'IVAJ i altres espais de l'àmbit públic.

i de més específiques. Proposem l'[Online Portfolio](#) del Consell d'Europa i la ferramenta [YOCOMO](#) de SALTO. Avaluar l'estat de les polítiques i departaments també és fonamental, per seguir implementant i construint-les amb criteris de professionalitat. El Consell d'Europa proposa uns indicadors mínims amb l'[Instrument d'autoavaluació per a la política de joventut](#)²¹.

Sabent les nostres necessitats per a dissenyar i liderar polítiques de joventut local, i amb encàrrecs ben definits per part de l'IVAJ, sabrem acuradament què abordar i en què formar-nos perquè la nostra feina siga eficient. La proposta d'aquest TFM són els bàsics de les polítiques juvenils, la intervenció educativa no formal, la participació (nivells, estratègies, metodologies), els marcs de competències educatives i com emprar-los; pedagogies del lleure i educació en el lleure; disseny i execució de projectes i AsC.

3. Cooperació, consens professional i transferència de coneixements

Constituir grups de professionals per consensuar acords mínims per *moure'ns* i planificar en un mateix marc conceptual i metodològic, en distints àmbits: Oci educatiu; Educació en la participació; Educació en valors; i d'altres que calga consensuar. El treball en xarxa dels distints recursos per a joves una taula professional plural amb representants d'altres entitats i agents educatius²² serviria per reconèixer la contribució social, compartir principis, valors, metodologies d'intervenció, promoure la cooperació per millorar l'acció comunitària i ajudar-nos col·lectivament a elaborar propostes potents amb perspectiva juvenil, així com detectar els àmbits en què l'administració pot complementar i abordar la cogestió i subsidiarietat ciutadana. Pel que fa als IES, espais d'intervenció habitual del personal de joventut, cal fer des de les àrees de Joventut un esforç per millorar la praxi i proposar projectes amb metodologies innovadores que sumen valor a la nostra intervenció en el marc de l'educació formal i que potencien una col·laboració professional, i no una mera cessió 'caritativa' d'espai i temps puntuals.

4. Laboratori d'experimentació col·lectiva: acció i cooperació col·lectiva

Organització i treball grupal a partir de laboratoris d'idees-acció-reflexió entorn de temàtiques específiques que s'aborden des de múltiples entitats de la Xarxa Jove.

²¹ També el [SIAP Jove](#) de l'UDG ofereix una eina per avaluar i mesurar el progrés de les polítiques amb indicadors.

²² Professorat, professionals de l'educació, Escoles d'AsC, entitats d'educació en el lleure, associacions, entitats culturals, artístiques, esportives, musicals, i tot agent que intervinga amb joventut

Experiències d'experimentació col·laborativa amb entitats concretes (IES, associacions, professionals). La metodologia de treball proposada és analitzar la realitat, formar-se, plantejar propostes, prendre decisions, assumir responsabilitats, executar i realitzar testats, avaluar els distints processos i compartir resultats, amb el suport grupal.

No totes podem estar a tot, però en la pràctica som més de 150 professionals treballant de forma individualitzada i assumint multiplicitat de tasques: planificació i execució de processos, intervenció i atenció a joves, disseny i difusió de campanyes, gestió de XXSS... Tot sabent que la participació activa en processos de construcció col·lectiva entre professionals és complexa per l'habitual sobresaturació laboral del personal de joventut, és innegable que si tot aquest cos professional (i expert de l'àmbit socioeducatiu) dedicara màxim una jornada laboral setmanal al treball grupal es generarien una multiplicitat de recursos a compartir que tothom podria posar en marxa, amb les adaptacions necessàries, alleujant les tasques i maximitzant-ne la qualitat.

Tenim a més un ample ventall d'experiències, mètodes i recursos a explorar.

Cal aprofitar els recursos existents, aunar esforços i evitar la competència per atreure des de múltiples entitats i amb objectius semblants les mateixes joves multiactivistes.

Ex.: El Consell de la Joventut necessita joves i associacions, les associacions i grups necessiten formació i més bases, i les tècniques hem de fer educació en la participació i suport a les associacions... la solució hauria de ser evident, i relativament senzilla.

JOVES: INTEGRALITAT DE LES INTERVENCIONS

La principal proposta quant al treball amb joves és la **integralitat de les intervencions**. L'anàlisi dels Plans Joves apuntaria a que, certament, els tres àmbits centrals analitzats estan estretament imbricats. No podem, ni convé, separar l'oci educatiu dels valors, en tant que es converteix en oci de consum; ni del voluntariat, que alhora emmarquem dins l'eix participació; ni podem pretendre realitzar participació en una sola sessió anual.

En la línia del que plantegen Grau i Montalbà (2019) en l'interessant anàlisi de les polítiques participatives en les polítiques públiques del País Valencià dels darrers anys, és habitual obviar el caràcter pedagògic dels processos en les polítiques participatives, duent a terme accions aïllades –allò que en joventut anomenem informalment “bolets”.

Així, en la línia d'aquestes autores, aquest TFM proposa tractar de reunir tots els “bolets”, i cohesionar-los cap a intervencions integrals, alineades en bona mesura amb els processos d'Investigació Acció Participativa (IAP), basats en una metodologia de reflexió-acció-avaluació comunitària constant (Grau i Montalbà, 2019).

Destaquem també l'aportació de Soler que un model complet d'intervenció educativa amb joves ha de concretar-se en programes flexibles que estimulen la creativitat i la llibertat; que promoguen la presa de consciència, i incorporen tècniques específiques per a l'empoderament (Soler *et al*, 2017). Les següents propostes van en aquesta línia.

Anant a la concreció pràctica, com sempre solem demandar el personal professional de joventut a les formacions, es realitzen doncs una sèrie de propostes; si bé, com ja s'ha anticipat, en aquest TFM es defensa la necessitat d'implementar processos i no activitats, per la qual cosa no concretarem activitats a executar en qüestió d'hores en una jornada, sinó processos integrals i que conjuguen l'acció de distints eixos clau:

IDEES AGLUTINADORES:

És convenient centrar la nostra intervenció en un sentit o altre d'acord grups etaris:

1. **Adolescència:** bàsicament, molt del que ja preveem, que és oci: oci educatiu per a l'educació en hàbits de participació, exercici de ciutadania, adquisició de competències i valors (personals, socials, ètics) i voluntariat.
2. **Joves majors de 18:** és el grup amb qui més dificultats trobem per accedir-hi i oferir-los serveis d'utilitat; en general, molt del que planifiquem i que podria servir a aquest sector és de caràcter informatiu (assessoria, difusions...). A fi d'ampliar les possibilitats de participació i educació integral en aquest sector de població, es plantegen programes d'emprenedoria social i laboral, processos participatius i educatius per resoldre les necessitats del col·lectiu, amb certificació oficial de competències adquirides, que reverteix positivament en la seua empleabilitat, currículum, empoderament i transició.

METODOLOGIES RECOMANADES

En el procés de documentació, recerca bibliogràfica i anàlisi realitzats per a elaborar aquest TFM, s'han identificat diverses metodologies, algunes d'elles conegudes en l'àmbit del País Valencià –com els APS, però amb poc arrelament i pràctica real–, així com d'altres innovadores en el nostre context, alineades amb altres àmbits d'intervenció

com el de la Investigació-acció-participativa, que va en la línia de l'experiència i metodologia pràctica presentada al marc teòric sobre les Cases de Joventut de FVCJ.

Hauran de ser inherent a la nostra intervenció metodologies com el *learning by doing* i les pedagogies del projecte i l'activisme pedagògic, sent aplicables a qualsevol procés de coproducció de polítiques, Fòrums Joves, educació en la participació o en valors, programes d'oci i Espais Joves; encaixant amb la 'participació projectiva' i els nivells 5-10 de l'escala de l'EVJ. Sense oblidar que no són actes ràpids i de 'bona foto', sinó d'educació estable en el temps, amb metodologia, planificació, avaluació, i uns esforços gens menyspreables, enfront de formes de participació més simbòliques i mediàtiques.

Tota intervenció haurà de comptar amb unes fases progressives:

- Previ: planificació concreta d'objectius, resultats finals esperats, i projecte concretat
- Engrescar a que *vullguen*: convocatòria, captació, motivació
- Contribuir a que *sàpiguen*: experiències participatives breus, de caire educatiu
- Facilitar que *puguem*: experiències participatives de major envergadura, processos estables, mecanismes de participació ciutadana vinculants, acció col·lectiva.

Treballar amb consciència cadascuna de les fases serà clau, en tant que no es pot esperar convocar un procés sense definició, motivació, formació, i que una jornada puntual funcione com un procés participatiu o educatiu, quan ja la convocatòria ens és difícil.

L'IAP: INVESTIGACIÓ-ACCIÓ-PARTICIPATIVA

Grau i Montalbà (2019) proposen la dotació de contingut dels processos participatius a partir de la Investigació-acció-participativa (IAP). L'IAP²³ és un procés participatiu que implica un canvi mitjançant la implicació de la ciutadania, basant-se en les seues demandes o necessitats. Un procés participat de reflexió i diagnòstic, que genera demandes, definició d'interessos, acció grupal i avaluació. En l'àmbit de la intervenció educativa amb joves, l'IAP com a mètode ens pot servir tant per a promoure la participació juvenil de nivells elevats, com l'educació en valors significativa. De fet, es tracta de donar pas més respecte del que hem encetat: hem realitzat diagnòstics de la realitat junt amb la joventut, recollida de propostes, restant els passos d'acció i reflexió col·lectiva per culminar processos participatius en la línia de l'IAP.

²³ Recentment la GVA ha publicat la [Guia de participació i associacionisme de la generalitat valenciana](#) com a suport educatiu per a agents que faciliten processos de participació ciutadana, on es tracta l'IAP.

EXEMPLES D'APLICACIÓ PRÀCTICA:

Augmentar la participació ciutadana participativa requereix que l'organització grupal i la inversió personal i grupal en el procés participatiu generen efectes interessants per al grup. Els processos buits i sense efectes generen totalment el contrari. Idees clau:

- Acompanyar un grup per aconseguir els seus objectius en la realitat és altament pedagògic a nivell social, educa i motiva enormement.
- Reprendre la tasca amb joves participants als Fòrums Joves, i continuar amb un procés d'IAP per aconseguir almenys una de les seues propostes en el termini del primer any d'implementació del Pla.
- Si no tenim detectat l'interés de cap grup, l'hauréem de generar, a partir de la intervenció amb joves. *Picant* de distintes formes, com per exemple:
 - A. Intercanvi juvenil: *Alguna vegada has somiat poder viatjar gratis? T'ajudem!* Reunir un grup motivat en viatjar, per a aconseguir la seua participació en un projecte d'Erasmus+, que els implique en el disseny, i que treballi valors.
 - B. Infraestructures per a joves: *Farts de sopar al parc? Ací hi ha espai!* Atreure un grup de joves que necessiten un espai de reunió o socialització, per a treballar progressivament la cogestió d'un espai, la coprogramació d'activitats nocturnes etc.

APRENTATGE-SERVEI (APS)

L'Aprenentatge-Servei (APS) com a metodologia basada en l'adquisició d'aprenentatge a partir de l'organització i execució grupals d'un servei a la comunitat, que ens serviria per a treballar integralment els tres àmbits centrals d'aquest TFM, amb processos d'estabilitat trimestral i educació, participació, valors i voluntariat. Així, l'aprenentatge en sí respondria al procés educatiu plantejat, es treballaria la participació social i/o ciutadana mitjançant la coproducció entre administració i joves, i es generaria un servei que remet al voluntariat i a la millora dels valors personals i col·lectius. Caldrà per descomptat comptar amb l'adquisició de competències com a objectiu central del procés, predefinir la concreció de les competències i una avaluació detallada.

Alguns temes vinculats als àmbits d'intervenció de la Xarxa Jove: oci saludable, educatiu, nocturn; Espais joves; actituds cíviques i convivència; prevenció de violència de gènere i sexual; addiccions; intercanvis juvenils socials... que generaren campanyes, projectes i programacions al nivell local amb la implicació de la joventut.

EXEMPLES D'APLICACIÓ PRÀCTICA²⁴:

És qüestionable l'esforç de dissenyar tallers, xerrades, campanyes de sensibilització en valors, de temes que no sempre dominem, que probablement siguin 'consumides' per persones ja convençudes, per ex., del feminisme i el 8M. Per contra, serà més efectiu i enriquidor educar en la igualtat a partir d'un APS amb l'IES, vinculant-lo a matèries acadèmiques i col·laborant amb professorat implicat, perquè col·lectivament s'investiguin els discursos pro i antifeminisme, els conceptes a què es refereixen, principals debats... i generen per exemple una campanya audiovisual resum amb llenguatge juvenil i que aborde els principals debats dins la població juvenil.

Competències: la proposta transversal

Com s'ha exposat al marc conceptual, dins l'Agenda de Noves Habilitats per a Europa, la Comissió Europea destaca la importància d'entendre l'aprenentatge com l'adquisició de competències, comptant amb múltiples marcs de Competències específiques.

En la intervenció amb joves, i també en la nostra pròpia pràctica professional, és habitual negligir alguna(es) dimensions de l'aprenentatge des del prisma competencial.

Les competències abarquen...	habilitats	actituds	coneixements
Màximes de la participació...	poder	voler	saber
Intervenció educativa amb joves..	processos participatius, voluntariat	Educació en valors Educació en la participació (projectives i actives)	
	oci educatiu		

En massa ocasions, tractem que sàpiguen sense haver realitzat processos vertaderament educatius, que vullguen participar a partir d'un cartell en XXSS, o que puguin participar en una jornada breu que sempre resulta insuficient per a aportar efectivament. Poder, voler i saber, són processos que requereixen de dedicació, temps i esforç; i per ser honestes també les i els professionals ens ho hem d'aplicar.

Com a potes imprescindibles del *taburet*, si no sabem, no podrem i no voldrem. I potser aquí és troba el factors clau a evidenciar: si no volem (intrínsecament i amb convicció), no ho farem, ni ho intentarem, i efectivament, si no tenim voluntat real, millor no fer-ho.

²⁴ D'altres recursos idees per a inspirar-se i realitzar projectes d'APS a <https://aprenentatgeservei.cat/>

Acceptar el càrrec de tècnica o dinamitzadora de joventut implica assumir l'encàrrec educatiu de les funcions del nostre treball. La intervenció amb joves –més conscient o inconscientment– sempre serà educativa, ja que tota acció educa en un sentit o en altre, per bé que no estiga planificada. Aprenuem doncs a planificar-la.

A nivell professional, tenim diversos marcs de competències, entre els quals destaca el [Competence Model for Youth Workers to Work Internationally](#) de SALTO, que estableix 8 competències, cadascuna de les quals es desgrana en diverses actituds, habilitats i coneixements: Facilitació de l'aprenentatge individual i grupal en context enriquidor; Disseny de programes; Organització i gestió de recursos; Col·laboració eficient en equips; Comunicació interpersonal significativa; Desplegament de la competència intercultural; Treball en xarxa i incidència; Desenvolupament de capacitats avaluatives per avaluar i implementar els canvis requerits.

A nivell de joventut, hi ha marcs de competències específiques²⁵ inspiradors i útils, com eines per planificar i avaluar l'aprenentatge i elevar el valor educatiu de les accions.

El Marc de competències específiques que major interès ha suscitat per a aquest TFM és l'[ENTRECOMP](#). D'entre les Competències Clau per a l'Aprenentatge, EntreComp se centra en la competència emprenedora: *“L'emprenedoria és quan actuem sobre idees i oportunitats i les transformem en un valor per a uns altres. Aquest valor creat pot ser de caràcter econòmic, cultural o social.”*, ampliant el valor creat i no focalitzant-lo exclusivament en el benefici econòmic, com s'ha entès tradicionalment.

Ens interessa destacadament el model EntreComp, ja que serveix tant per a desenvolupar la competència emprenedora, com per avaluar i certificar l'aprenentatge, com de suport a les agents educatives per a dissenyar i executar programes formatius. En el sistema Entrecomp s'entén l'activitat cultural pedagògica i l'educació ciutadana com a part de l'emprenedoria, i l'esperit emprenedor com la capacitat d'actuar i gestionar les oportunitats i idees amb l'objectiu de crear valor social, cultural o financer, trencant les barreres que separen l'educació, del treball i el compromís social.

L'EntreComp identifica 15 competències, desgranades dins tres eixos: transformar idees i oportunitats, mobilitzar recursos, i posar en pràctica la creació de valor. És a dir: anàlisi-organització-acció-reflexió, en la línia de les metodologies abans presentades.

²⁵ A més dels destacats en aquest TFM, el [DigComp](#) defineix les competències digitals, que podríem aplicar a les accions formatives en TIC i de prevenció de riscos, ciberviolències, fakenews, útils per al treball amb Corresponsals. Destaca també les [GreenComp](#), el marc de competències en sostenibilitat, que elevarien el nivell educatiu de les intervencions d'educació en valors de sostenibilitat, ecologia i medi ambient planificades als Plans Joves.

A Espanya, l'INJUVE ha impulsat junt amb altres membres fundadors la [Comunitat EntreComp Espanya](#), com a plataforma que impulse a partir de recursos, formació i intercanvi d'experiències l'aplicació de l'EntreComp al treball amb joventut per a crear valor social, millorar la empleabilitat de la joventut i promoure l'aprenentatge.

Les competències definides a EntreComp són perfectament aplicables a qualsevol projecte d'APS, o procés d'IAP, o qualsevol altre programa d'educació amb joves, elevant-ne les possibilitats educatives i de reconeixement formal de l'aprenentatge, en una àrea (l'emprenedoria) que de per sí és molt ben valorada social i laboralment.

L'avaluació de les competències es troba habitualment ja predefinida mitjançant una rúbrica llesta per a emprar-se, categoritzant els aprenentatges en 4 nivells: principiant, intermedi, avançat i expert, en funció del grau d'implicació i aprenentatge, i generalment parteixen d'una auto-avaluació de la persona aprenent, corroborada a posteriori pel personal responsable i dinamitzador de cara a al reconeixement formal.

El Marc Entrecomp ofereix una sèrie de projectes i iniciatives pràctiques implemtades en altres territoris, que ben caldria tindre presents en els laboratoris d'investigació-acció professional que es proposen en aquest TFM per a la Xarxa Jove valenciana.

Siga el Marc Entrecomp, el Marc de les Competències clau, o qualsevol d'altre, és sens dubte molt recomanable que incorporem la planificació, avaluació i reconeixement de l'aprenentatge a partir de les competències europees, tant per donar valor a la nostra feina, augmentar l'atractiu i reconeixement de la participació juvenil, i millorar qualitativament les nostres polítiques educatives per a joves. Incorporar les competències educatives podria esdevindre una estratègia potent en molts sentits. Comptem amb uns marcs ja elaborats d'aspectes de recomanat aprenentatge al llarg de tota la vida, destactant habitualment el paper de l'àmbit no formal en aquest. Resulta encertat i efectiu partir de marcs de competències comunes per a dissenyar les nostres intervencions educatives: predefinir els aprenentatges a assolir, facilitar-nos l'avaluació, i també la definició d'estratègies per assolir-los. L'àmbit de l'educació formal haurà d'incorporar pròximament aquesta visió encara no massa estesa, i podríem realitzar aquest procés d'experimentació i innovació conjuntament. Seria molt estratègic que les professionals de la joventut col·laborarem en l'impuls i suport al professorat de l'àmbit formal, revaloritzant el potencial educatiu i reconeixement de l'educació no formal; i multiplicant l'impacte cap a l'educació vertaderament integral de les persones joves.

6. Reflexions finals

L'anàlisi de les polítiques juvenils del País Valencià, a partir d'una anàlisi dels discursos traduïts en els primers Plans Joves de la Xarxa Jove es conclou amb conclusions positives, i d'altres millorables, que han tractat d'acompanyar-se en aquest TFM amb propostes i recomanacions bàsiques que contribuïsquen a una praxis significativa.

En sentit positiu, les polítiques de joventut al País Valencià han fet passes destacables en la seua consolidació i organització, amb l'aprovació de Plans Joves que incorporen àmbits nuclears i específic, amb prou consens i cohesió. Això no obstant, la planificació es troba encara a un nivell molt generalista, amb una deficient definició de les intervencions i els programes que no permet preveure que aquestes intervencions siguen vertaderament educatives, ni puguen respondre als objectius generals i grandiloqüents que solen predominar en els Plans de Joventut, de la Xarxa Jove i de tot arreu. A més a més, malgrat que la participació és un objectiu central tant de la legislació i la planificació autonòmica, així com a l'àmbit de les polítiques locals de joventut, les intervencions dissenyades als Plans Joves es queden en uns estadis baixos de la participació juvenil, oferint o permetent processos generalment consultius i simbòlics, puntuals, esporàdics i sense gaire repercussió ni continuïtat. Tot això denota una previsible manca de contingut, estratègies eficients i treball metòdic i de qualitat, que caldria corregir en la nova fase en què entren els Plans Joves de la Xarxa Jove valenciana. En la fase clau de la implementació dels Plans, tindrem l'oportunitat d'eleva les potencialitats educatives de les nostres polítiques i programes.

No pretenem en absolut amb aquesta anàlisi minusvalorar la feina i esforços realitats, des dels distints nivells professionals. Reconeixem el gran potencial del personal, les bones intencions, els discursos favorables, l'enorme impuls de l'administració autonòmica. Aquesta pràctica reflexiva té l'ànim de contribuir propositivament a la millora de la nostra praxi, particularment la de l'educació des del lleure i els serveis públics, aportant exemples de metodologies d'intervenció i estratègies educatives proposades per xarxes professionals d'altres territoris, particularment d'Europa.

El mandat del marc normatiu i conceptual en què es fonamenta aquest treball és clar: promoure la participació, l'educació integral per a la integració social i l'exercici ple de la condició juvenil i la ciutadania. Estem en un bon moment per repensar les

intervencions planificades i donar-les de contingut perquè responguen al mandat formal, i a l'objectiu màxim de les polítiques de joventut: millorar la vida de la joventut.

Suscrivint el discurs de Soler, es reivindica en aquest TFM *la perspectiva educadora com a element central de les polítiques de joventut*, (Soler et al, 2017) i les sempre encertades i adients lliçons de Freire: “*la formación, capacitación y educación amplia y generosa es el primer principio esencial de cualquier proceso de empoderamiento. La educación y alfabetización política es imprescindible y determinante para posibilitar una decisión libre y consciente* (Freire, 1997). Des d'aquesta lògica, juntament amb la convicció i la constatació que aquelles joves que han passat per processos participatius tenen un major compromís i motivació cap a d'altres processos semblants, l'exercici present de la ciutadania per part de la joventut contribuirà innegablement a que les joves adultes siguin ciutadanes participatives, empoderades, i amb majors capacitats i recursos per a l'exercici de la ciutadania, la metaparticipació, i la seua emancipació.

Ja que 'diem' que ho anem a fer, posem-ne el màxim de mitjans per poder llegir d'aquí uns anys els nostres propis discursos i intencions i estar satisfetes dels objectius assolits. Dins la diversitat de visions, enfocaments i prioritats, que la nostra acció professional tinga almenys el màxim poder i impacte educatiu. La intervenció educativa a partir dels marcs de competències consensuats i aplicats a nivell Europeu són una gran oportunitat per elevar la intensitat educativa de les nostres intervencions. Just en el moment en què aquesta perspectiva “s'imposarà” a l'educació formal, el sector de l'educació no formal i en el lleure tenim una oportunitat estratègica per posicionar-nos com a vertaderes agents educatives que treballen horitzontalment amb la resta de sectors de la societat en pro de l'educació integral i l'adquisició de les habilitats per a la vida de la ciutadania.

Per concloure, no negarem que la perspectiva que ací es defensa és un treball altament exigent i costós, lent i amb prou més obstacles que organitzar activitats 'atractives' per a joves... L'esforç que proposem és innegable, i admirable, en tant que educar comporta molt d'implicació, convicció, perseverància i, sobretot, activisme personal... No obstant, per a aquelles persones enamorades i convençudes de la necessitat d'educar societats solidàries, crítiques i empoderades, l'esforç *paga la pena*, i confiant en les paraules de Trilla, perquè tothom així ho hem viscut, les experiències educatives **significatives i memorables** eduquen al moment en què en som part, i eternament cada vegada que les rememorem (Trilla, 1999). Fem del nostre esforç una llavor memorable.

7. Bibliografia

- Agud, I. / Cifre-Mas, J. / Gómez, M. / Llena, A. / Morata, MJ. / Noguera, E. / Novella, Ana M. / Trilla, J. (2014), *Participación Infantil y Construcción de la Ciudadanía*, Editorial Graó
- Grau Muñoz, A., & Montalbá Ocaña, C. (2019). El impulso de las políticas de participación en la política local del País Valencià: confusiones y derivas. *Empiria. Revista De metodología De Ciencias Sociales*, (44), 135–157. <https://doi.org/10.5944/empiria.44.2019.25355>
- Deltoro Rodrigo, E., (2006). *Cómo trabajar con adolescentes en el tiempo libre*. Zaragoza: Certeza.
- Elzo, J., Feixa, C., Giménez-Salinas, E. (2006), *Jóvenes y valores, la clave para la sociedad del futuro*, Fundació La Caixa, Barcelona.
- EntreComp Europe (2020), *Guía práctica EntreComp*, traducció parcial de: McCallum E., Weicht R., McMullan L., Price A., *EntreComp into Action: get inspired, make it happen* (M. Bacigalupo & W. O’Keeffe Eds.) , EUR 29105 EN, Oficina de Publicaciones de la Unión Europea Luxemburgo, 2018. ISBN 978-92-79-79360- 8, doi:10.2760/574864, JRC109128
- EntreComp360 (2021), [EntreComp en el trabajo juvenil y el aprendizaje no formal](#), Universitat Haskoli Island, Islàndia.
- Fortacín, A. (2019), *Quíntuple estructura: una metodología para la participación juvenil y la transición a la vida adulta*, Universidad de Zaragoza
- INJUVE, [Guía de Uso Youthpass](#), Youthpass, Erasmus+, SALTO, Injuve, ANE
- Institut Valencià de la Joventut (2019), [Estratègia Valenciana de Joventut](#), IVAJ, Generalitat Valenciana
- Institut Valencià de la Joventut (2018), [Recursos profesionales de la Xarxa Jove per al Pla Jove](#), IVAJ, Generalitat Valenciana
- Novella, A, Agud, I, Llena, A., Trilla, J. (2013), El concepto de ciudadanía construido por jóvenes que vivieron experiencias de participación infantil, *Bordón: Revista de pedagogía*, Vol. 65, Nº 3, 2013, págs. 93-108

- Organismo Internacional de la Juventud (2018), *Libro Blanco de políticas de juventud*, amb l'Institut Nacional de Administración Pública i el Centro Latinoamericano sobre Juventud
- Parra, J.M., (2003), La Educación en valores y su práctica en el aula, *Tendencias Pedagógicas* n. 8, págs. 69-88.
- Projecte Hebe, Universitat de Girona (Coord.) (2019), *Rúbrica para la evaluación de acciones y proyectos socioeducativos de empoderamiento juvenil*, UDG, Girona
- Puig, J.M., Gijón, M, Martín, X, Rubio, L. (2011), Aprendizaje-servicio y Educación para la Ciudadanía, en *Revista de Educación* (número extraordinari, dedicat a Educació, valors i democràcia), pp. 45-67
- Trilla, J. (2010). Propuestas conceptuales en torno al debate sobre la educación para la ciudadanía. En J. Puig (ed.), *Entre todos. Compartir la educación para la ciudadanía*. Barcelona: Horsori, 71-91.
- Soler, P., Trilla, J., Jiménez-Morales, M., & Úcar, X. (2017). *La construcción de un modelo pedagógico del empoderamiento juvenil: espacios, momentos y procesos*. Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria, 30, 19-34.
- Soler, P.. (1992), *Aproximació a les intervencions educatives en el Temps Lliure*, Universitat de Girona
- Trilla, J. (2012). Los discursos de la educación en el tiempo libre, en *Educación social. Revista de Intervención Socioeducativa*, 50, pp 30-44
- Trilla, J., Novella, A. (2001). Educación y participación social de la infancia, en *Revista Iberoamericana de Educación*, Monográfico: sociedad educadora Vol. 26, p. 137-164.
- Trilla, Jaume (1999). Tres pedagogies del lleure i una més, en *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, [en línia], Núm. 11, p. 54-72
- Trilla, J. (1995). Educación y valores controvertidos. Elementos para un planteamiento normativo sobre la neutralidad en las instituciones educativas, en *Revista iberoamericana de educación* número 7.
- Trilla, J., (1993). La educación formal, no formal e informal, en *La Educación fuera de la Escuela. Ámbitos no formales y educación social*, Ariel, Barcelona, pp. 11-39

ANNEXOS

Annex 1. Competències treballades en programes d'oci educatiu (Xarxa Jove):

Competència digital:	Ús segur i crític de les TIC per a obtenir, analitzar, produir i intercanviar informació.
Competència en comunicació lingüística:	Habilitat per a utilitzar la llengua, expressar idees i interactuar amb altres persones de manera oral o escrita.
Competència matemàtica i competències bàsiques en ciència i tecnologia:	<ul style="list-style-type: none">• La primera al·ludeix a les capacitats per a aplicar el raonament matemàtic per a resoldre qüestions de la vida quotidiana.• La competència en ciència se centra en les habilitats per a utilitzar els coneixements i metodologia científics per a explicar la realitat que ens envolta.• La competència tecnològica, en com aplicar aquests coneixements i mètodes per a donar resposta als desitjos i necessitats humanes.• Aquestes competències inclouen: <u>capacitat de reflexió i de pensar críticament</u>, capacitat de triar lliurement en quina i de quina manera utilitzar el temps i les capacitats personals en la vida.
Competència per a aprendre a aprendre:	Desenvolupament de la capacitat per a iniciar l'aprenentatge i persistir en aquest, organitzar les seues tasques i temps, i treballar de manera individual o col·laborativa per a aconseguir un objectiu.

Competències habilitats socials:	en	Capacitat de comunicació i diàleg basat en la escolta assertiva i empàtica. Capacitat de cooperació, <u>treball en equip</u> , i de resolució de conflictes de manera constructiva.
Competències interpersonals interculturals:	i	Capacitat per a <u>relacionar-se amb les persones</u> , respectar els altres i ser tolerants. Valorar diversitat social i cultural. S'inclou relacionar-se amb sinceritat, honestat, generositat, amabilitat, solidaritat, paciència, humilitat, valentia, coherència... I de desenvolupar una amistat basada en la confiança, la fidelitat, la companyonia. <u>Capacitat de conèixer-se, acceptar-se, valorar-se...</u> Utilització llenguatge inclusiu.
Competències cíviques.:		<ul style="list-style-type: none"> • Capacitat de comportar-se amb civisme. Capacitat per <u>participar</u> de manera activa i democràtica en la vida ciutadana. • S'inclou: respecte i defensa dels Drets Humans: d'opinió, d'expressió, de participació, d'informació, a la vida privada, a tenir intimitat, a decidir sobre la pròpia intimitat, i per tant sobre el propi cos, accés a la justícia i a la protecció i seguretat enfront de la violència. • Interés pel benestar i la millora social: cobertura de les necessitats bàsiques (alimentació, educació, sanitat, treball mínim que garantisca una renda bàsica, habitatge, accés a la energia), justícia social, no explotació infantil, ni sexual, ni laboral, igualtat de gènere, consum socialment responsable, pacifisme, ecologia, consum mediambientalment responsable.
Competència esperit emprenedor:	en	Habilitats necessàries per a convertir les idees en actes, com la creativitat o les capacitats per a assumir riscos i planificar i gestionar projectes. Iniciativa, <u>autonomia</u> , <u>responsabilitat personal</u> , organització, capacitat d'esforç: autodisciplina, constància
Competència expressió cultural:	en	Capacitat per a apreciar la importància de l'expressió a través de la música, les arts plàstiques i escèniques o la literatura

Taula 3. Descripció de les capacitats, actituds i valors de les competències definides per als recursos d'oci educatiu de la Xarxa Jove.

Font: elaboració pròpia a partir dels Recursos Professionals de la Xarxa Jove.

Annex 2. 9 dimensions i 27 indicadors de l'empoderament del Projecte HEBE

Dimensiones e indicadores de empoderamiento

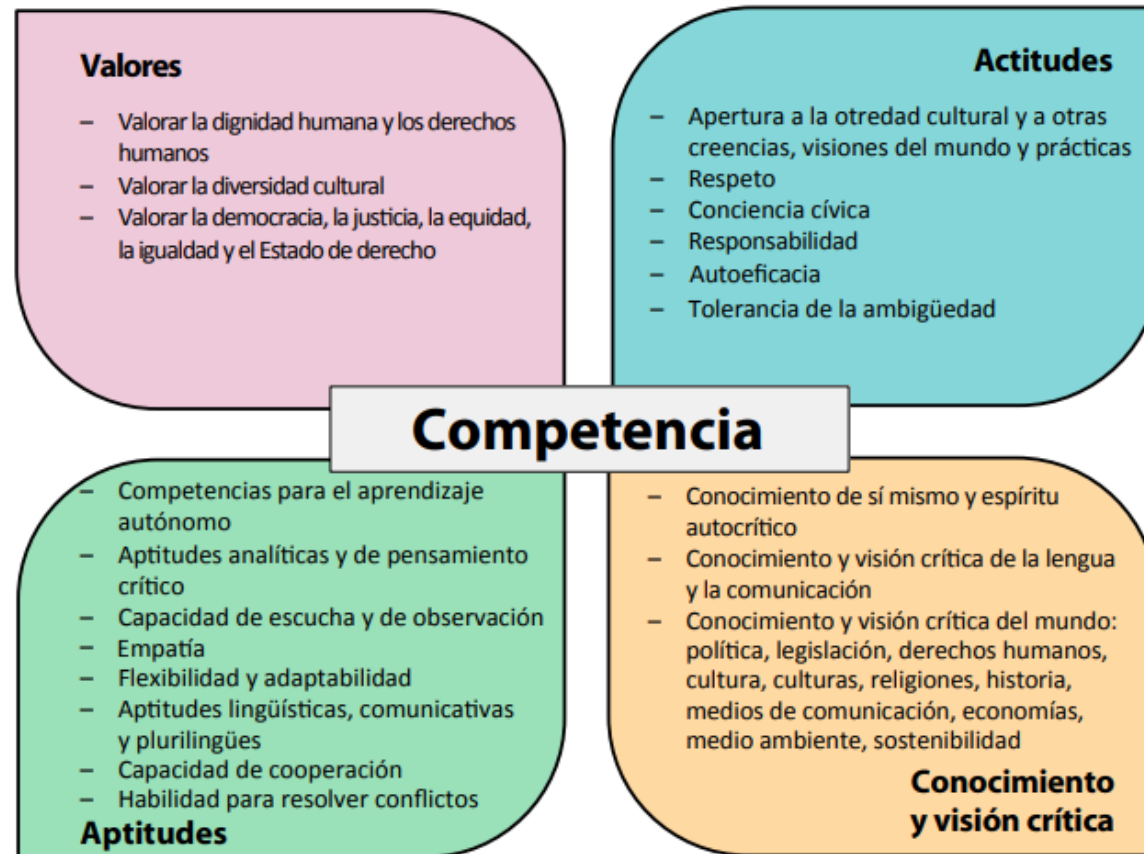
DIMENSIONES	INDICADORES
1. Participación	1.1- Implicarse en acciones o proyectos colectivos 1.2- Ser capaz de influenciar en su entorno
2. Responsabilidad	2.1- Asumir compromisos y tareas de forma voluntaria y realista 2.2- Asumir las consecuencias de las propias decisiones y actos
3. Capacidad crítica	3.1- Ser capaz de analizar problemáticas o situaciones 3.2- Tener un criterio propio en relación a problemáticas o situaciones
4. Autoestima	4.1- Ser capaz de afrontar situaciones difíciles o adversas 4.2- Conocer las propias capacidades y reconocer los propios límites 4.3- Estar satisfecho con uno mismo 4.4- Sentirse seguro de uno mismo 4.5- Ser capaz de mostrarse ante los demás 4.6- Sentirse reconocido por los demás
5. Metaaprendizajes	5.1- Tener conciencia de haber adquirido o mejorado los propios conocimientos y capacidades 5.2- Haber desarrollado la capacidad de aprender a aprender 5.3- Tener conciencia del poder adquirido para actuar
6. Eficacia	6.1- Ser capaz de tomar decisiones para conseguir los objetivos 6.2- Ser metódico y constante en la realización de las tareas 6.3- Conseguir los objetivos planeados
7. Autonomía	7.1- Tener iniciativa 7.2- Capacidad de elegir y actuar siguiendo las propias convicciones
8. Identidad comunitaria	8.1- Compartir el patrimonio social y cultural de la comunidad 8.2- Identificarse activamente con los procesos cívicos y asociativos que se dan en la comunidad 8.3- Identificar como propio el espacio público y hacer uso de él
9. Trabajo en equipo	9.1- Implicarse en el trabajo en equipo 9.2- Ser capaz de ejercer funciones de liderazgo en el trabajo en equipo 9.3- Ser capaz de comunicarse 9.4- Ser capaz de negociar y consensuar

4

Imatge 3. 27 indicadors de les 9 dimensions de l'empoderament juvenil d'acord al Projecte Hebe. Font: [Rúbrica para la evaluación de acciones y proyectos socioeducativos de empoderamiento juvenil](#), Proyecto HEBE

Annex 3. 20 competències per a l'educació per la Cultura Democràtica

Las 20 competencias contenidas en el modelo de competencias para una cultura democrática

Imatge 4. 20 competències per a la cultura democràtica. Font: [Competencias para una cultura democrática](#), Consell d'Europa.

Annex 4. Comparació dels principals marcs de competències educatives considerats al TFM

COMPETÈNCIES CLAU (UE)	COMPETÈNCIES OCI EDUCATIU (XJ)	YOUTHPASS	DIMENSIONS PROJ. HEBE EMPODERAMENT JUVENIL
Competència en comunicació lingüística CCL Competència en lectoescritura	Competència en comunicació lingüística	Competència multilingüe Competència en lectoescritura	
Comp. matemàtica i compet. bàsiques en ciència i tecnologia CMCT	Comp. matemàtica i compet. bàsiques en ciència i tecnologia	Comp. matemàtica i comp. en ciència, tecnologia i ingenieria	Capacitat crítica
Competència digital CD	Competència digital	Competència digital	
Competència per a aprendre a aprendre CPAA	Competència per a aprendre a aprendre	Comp. personal, social i d'aprendre a aprendre	Meta-aprenentatges
Competències socials i cíviques CSC	Competències en habilitats socials		Identitat comunitària
	Comp. interpersonals i interculturals		Autoestima + Autonomia
	Competències cíviques	Competència ciutadana	Participació + Identitat Comunitària
Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor SIE	Competència en esperit emprenedor	Competència emprenedora	Eficàcia + Responsabilitat
Consciència i competència en expressions culturals	Competència en expressió cultural	Consciència i expressió cultural	

Taula 4. Comparativa de distints marcs de competències i indicadors per a mesurar l'aprenentatge. Font: elaboració pròpia

Annex 5. Nivells de participació juvenil definits a l'Estratègia Valenciana de Joventut

Nivell 1. Contacte

A través dels mecanismes professionals d'interlocució, s'estableix contacte amb les persones joves que seran usuaris o receptors de la mesura, per incentivar la seua presència.

Nivell 2. Informació

Les persones joves disposen d'informació detallada de tots els elements, recursos i continguts relacionats amb la gestió i execució de la mesura.

Nivell 3. Opinió

Les persones joves opinen (i la seua opinió és tinguda en compte) sobre la mesura, prenent com a punt de partida la informació de què disposen.

Nivell 4. Proposta

Les persones joves realitzen propostes sobre els continguts o execució de la mesura, per planejar-la, per millorar-la o per adaptar-la a les seues necessitats o interessos.

Nivell 5. Decisió

Es genera un espai de codecisió, de manera que les opinions i propostes d'les persones joves es tradueixen en capacitat real de conduir el sentit de la mesura. Per fer-ho de manera equilibrada, cal generar, ni que siga informalment, un grup o comitè de gestió o un consell de participació, si es tracta d'un projecte de certes dimensions o d'un equipament.

Nivell 6. Normes

A partir de l'experiència participativa, les persones joves col·laboren en la creació de normes o reglaments de funcionament, que regulen l'execució de la mesura, el funcionament del servei, les condicions d'ús, si es tracta d'un equipament i, en termes generals, les pautes i garanties de participació.

Nivell 7. Disseny

Les persones joves ja no prenen part en les decisions d'un projecte donat, sinó que elaboren per si mateixos el projecte, que pot ser una part de la mesura o, fins i tot, el seu disseny complet.

Nivell 8. Cogestió

Les decisions tenen conseqüències: les persones joves assumeixen responsabilitats concretes de gestió, compartint aquesta capacitat amb altres joves o col·lectius, amb altres entitats o organitzacions o amb els professionals de joventut corresponents.

Nivell 9. Gestió parcial

Les persones joves assumeixen la gestió completa d'una part del projecte o mesura, que queda completament en les seues mans i que es complementa amb la resta del projecte o mesura.

Nivell 10. Gestió completa

La gestió del projecte o mesura recau completament i amb tota la responsabilitat en les persones joves.

Imatge 5. Nivells de participació juvenil establerts a l'EVJ. Font. EVJ, IVAJ, 2019.

ANNEX 6. TIPUS I NIVELLS DE PARTICIPACIÓ TEORITZATS, EN COMPARACIÓ AMB L'EVJ:

Sherry R. Arnstein	Adap basada en Arnstein	Hart	Trilla	EVJ	QUINTUPLE ESTRUCTURA	Nivells / Tipus
Manipulació	No participació	Manipulació	Participació simple			
Teràpia		Decoració		Contacte	Consumidors/ores	1
Informació	Nivells simbòlics	Participació simbòlica	Participació consultiva	Informació	Usuàries	2
Consulta		Assignats + informats		Opinió		3
Assessoria		Consultats + informats		Proposta	4	
Col·laboració	Participació	Projectes iniciats per adults + decisions compartides amb infants	Participació projectiva (agència)	Decisió	Membres de grups estables	5
Poder delegat				Normes		6
		Iniciats i dirigits pels infants		Disseny	7	
Control (cogestió)		Projectes iniciats per infants + compartint decisions amb adults		Cogestió	Activistes	8
				Gestió parcial		9
				Gestió completa	Voluntàries	10
			Metaparticip.			

Taula 5. Comparativa dels distints nivells i tipus de participació de distints autors respecte dels nivells de participació juvenil de l'EVJ. Font: elaboració pròpia

Annex 7. Criteris d'anàlisi dels àmbits d'intervenció dels Plans

ÀMBIT	ASPECTE ANALITZAT	VARIABLES	
Participació	Durada de les intervencions	No s'especifica ni es poden interpretar	Definida (+ durada prevista)
		Puntual	Estable (especificar durada)
	Nivells de participació	No s'especifica ni es poden interpretar	Nivells 1-10 de l'EVJ
	Tipus de participació	Simbòlica; Consultiva	Projectiva; Codecisió; codisseny; cogestió;
	Tipus d'intervencions	Educació en participació; consultes; codecisió, cogestió; Fòrums Joves;	Consell Joventut, associacionisme; subvencions; voluntariat;
Oci educatiu	Durada de les intervencions	No s'especifica ni es poden interpretar	Definida (+ durada prevista)
		Puntual	Estable (especificar durada)
	Tipus d'oci educatiu	Oci consumista; saludable	Oci educatiu (i àmbits que aborda)
	Treball per competències	No s'especifica ni es poden interpretar	Sí, definides - interpretables Competències treballades
	Nivells de participació	No s'especifica ni es poden interpretar	Nivells 1-10 de l'EVJ
	Valors	No s'especifica ni es poden interpretar	Finalistes - instrumentals Valors especificats
Educació en valors	Durada de les intervencions	No s'especifica ni es poden interpretar	Definida (+ durada prevista)
		Puntual	Estable (especificar durada)
	Tipus de valors	No s'especifica ni es poden interpretar	Instrumentals Finalistes
	Valors treballats	No s'especifica ni es poden interpretar	Principals valors especificats

Taula 6. Criteris i variables utilitzades per a l'anàlisi de les intervencions de caire educatiu dels Plans Joves. Font: elaboració pròpia

Annex 8. 15 competències EntreComp

Las competencias de EntreComp son	Transformar ideas y oportunidades	Movilizar diferentes recursos	Poner en práctica la creación de valor
	Identificar oportunidades Creatividad Evaluar las ideas con criterio Pensamiento ético y sostenible	Autogestión y auto-eficacia Motivación y perseverancia Conseguir recursos Formación económica y financiera Movilizar a otros	Tomar la iniciativa Planificación y gestión Lidiar con la incertidumbre, la ambigüedad y el riesgo Trabajar en equipo Aprender a través de la práctica

Imatge 6. 15 competències d'EntreComp. Font: EntreComp Espanya.

Agraïments

*A Laura,
llum de la meua vida,
i màxima mestra i amor,
qui més m'impulsa a voler ser i fer millor.
Quina paciència i saviesa que tens, bonica meua. "T'estime a morir".*

*A totes les xiquetes, xiquets i joves,
saba nova, font d'amor, plena de vida i il·lusió,
sense vosaltres aquest món estaria perdut i seria un desastre encara més brutal.*

*A totes les persones que de mil formes diferents sou EDUCADORES, que creeu i vos
esforceu vertaderament per l'educació d'un món millor, on càpiguen molts mons.*

*Companyes i companys de professió i Màster, professorat, família, i demés víctimes de
la meua intensitat...
Gràcies per "l'aguante", les inestimables aportacions i el suport.*

*A totes les amigues infinitament sàvies que sempre sou inspiració i empoderament.
Directament, no podria viure sense vosaltres.*

*Molt en especial a totes les mares poderoses,
a les mares de famílies monomarentals,
a les mares treballadores,
a les mares professionals i estudiants,
generalment massa soles i força invisibles,
educadores 360, 24/7, durant tota la vida, a costa de molta renúncia.
Som imprescindibles, i més valentes que el món.
Sols les mares salven les mares. Ens mereixem el cel, i l'univers sencer.*

Ojalà la vida vos torne una minimíssima part de tota la màgia que aporteu a la vida.

Ojalà que deixem un món present i futur que valguen l'alegria, i no la pena.

Janis Piñana Fernández

Juny de 2022